

İstanbul
GEDİK
Üniversitesi

GAZETE GEDİK

29 Ekim - 10 Kasım Özel Sayı

*“ Gençler!.. Cumhuriyeti biz kurduk.
Onu yükseltecek ve yaşatacak olan sizsiniz.”
Gazi Mustafa Kemal*

CUMHURİYET FAZİLETTİR - Gazi Mustafa Kemal

Sevgili İstanbul Gedik Üniversitesi Öğrencileri,

Yeni bir eğitim öğretim yılına daha sevinçle, kıvançla girdik. 2010 Senesinde sanayici ve girişimci ruh ile Sevgili Babam “ Halil Kaya Gedik’in “ kurduğu İstanbul GEDİK Üniversitesi, geçen 9 senede çok iyi gelişmeler gösterdi... Bu dönem Hukuk Fakültemizin de eğitime başlaması ile Fakülte sayımız 6’ya çıkmıştır. Fakültelerimiz içinde öğrencilerimizin ideallerine cevap verecek bölümlerin sayısını artırmak hedeflerimiz arasındadır.

Öğrencilerimizin çeşitli alanlardaki başarıları ile her zaman gururlanıyoruz. Ünlü Fizikçi Einstein’ın söylediği gibi ; *”Bir ülkenin geleceği, o ülke insanlarının göreceği eğitime bağlıdır “* ilkesi ile hareket edip, öğrencilerimize uygulamalı ve nitelikli eğitim vermek ilke ve amaçlarımızdır.

Eylül ayında yapılan TEKNOFEST ‘e katılan öğrencilerimizin gösterdiği başarılar ile Sualtı Sistemleri ve Roket Yarışmalarında dereceye giren Öğrencilerimizi ve onlar ile gece gündüz çalışan hocalarımızı kutluyorum.

29 Ekim 1923’de ilan edilen Cumhuriyet, Mustafa Kemal Atatürk’ün Türk Ulusuna bıraktığı en büyük mirası olup ve asla vazgeçilemez bir yönetim şeklimizdir. Bu yazımı 29 Ekim Cumhuriyet Bayramında yayınlanacak gazete için yazdığım Türkiye’nin Güneydoğu Suriye Sınırında bizlerin güvenliği için savaşan Mehmetçiklerimizi de anmadan geçemeyeceğim. Onlar Cumhuriyetimizi ve toprak bütünlüğümüzü korumak için hayatları pahasına savaşırken Cumhuriyetimizin 96.yılıni askerimize ve ordumuza olan güvenimiz tam olarak kutluyoruz. Vatan uğruna yaşamlarını yitiren her Türk gencimiz için Allah’tan rahmet dilerken, bizler millet olarak şehit ve gazilerimiz karşısında devamlı kendimizi borçlu hissetmeliyiz. Ülkemizi terörden uzak, huzur ve güvenli bir ortam sağlamış olarak göreceğimiz günlerin çok yakında olduğuna inanarak hepimizin Cumhuriyet Bayramınızı kutlarım.

Cumhuriyet Bayramı’nı takiben, 10 Kasım Büyük Türk Mustafa Kemal Atatürk’ü sonsuzluğa uğurladığımız gün. Bu bağlamda; gerek milli mücadele döneminde bir askeri deha, gerekse Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan sonra siyasi duruşu, kararları ve eylemleri ile tüm dünyanın dikkatini ve takdirini üstünde toplamış eşsiz liderin vefatının 81. Yılında yas tutmak yerine ölümsüzlüğünün nedenlerini değerlendirerek, Türk Milleti olarak etkilendiğimiz yönlerini ve Türkiye’yi modern ve laik bir ülke haline çevirmesindeki beceri ve ustalığını incelemeyi sürdürmek en doğru yoldur.

Hepinize çalışmalarınızdan engin başarılar dilerim...

Hülya GEDİK
İstanbul Gedik Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanı

“Türk ulusunun yaradılışına ve yaşantısına en uygun olan yönetim şekli Cumhuriyettir.” Mustafa Kemal ATATÜRK

29 Ekim 1923’te Cumhuriyet kurulmuş ve yurttaşlarımız Cumhuriyet yönetimiyle birlikte özünde var olan özgürlük ve eşitlik gibi en temel insan haklarından olan evrensel değerlere kavuşmuş, bu değerleri özümseyerek yaşam biçimine dönüştürmüş, çağdaş bir yapıda yaşamını sürdürmeye başlamıştır. Her yıl 29 Ekim’de ulusça, coşkuyla, onurla kutladığımız en büyük milli bayramımız Cumhuriyet Bayramıdır. Cumhuriyete ve Cumhuriyet değerlerine sahip çıkmak, onları korumak hepimizin asli görevidir. Türk milletinin en büyük bayramı kutlu olsun.

Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün, ölümünün 81. yıl dönümünde kendisini minnet ve şükranla anıyoruz. Ülkemizin bilim, sanat, siyaset, teknoloji ve kültür alanlarında, başarıyla devam ettiği yolculuğunda milletimiz, Mustafa Kemal’in belirlediği hedefe; “Muasır Medeniyet” seviyesine er geç ulaşacaktır.

Milli Mücadelede ülkemizin bağımsızlığı uğrunda hayatını feda eden şehitlerimize, gazilerimize rahmet diliyor ve onların manevi huzurlarında aziz hatıralarını saygı ile yâd ediyorum.

Prof. Dr. M. Kamil ÖZER
İstanbul Gedik Üniversitesi V. Rektör

29 Ekim 1923 günü Cumhuriyet’in ilanı ile noktalanmış tarihsel sürecin başlangıcında yükselen bir ses şunu söylemektedir. “Ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim ve kararı kurtaracaktır.” Bunun anlamı şudur: “Alın yazımız, biz nasıl istersek, öyle olacaktır.” Bu ses Mustafa Kemal’in sesidir; verdiği mesaj yerine varmış ve ulusun alını yazısı, tarihin çarkını tersine çevirmeye kalkışanların dileklerine göre değil, büyük önderin belirlediği biçimde yazılmıştır.

Bir ulusun yazgısını belirleyen tarihsel ve toplumsal olaylar dizisi içinde bu tür yönlendirmelerin etkisi, bunun sahibinin kimliğine, inandırıcılığına, güven vericiliğine, kısaca, kişiliğine bağlıdır. Bu kişiliğin, olaylara yön verebilen, onları biçimlendirebilen üstün bir “istencin” (iradenin) sahibi olması gerekir. Böyle kişilere önder (lider) denir. Önder, toplumdaki devrimin gizini algılayan ve bu devrimin çarkını çevirebilme ustalığını gösteren kişidir. Tarihteki toplumsal ilerleme ve dönüşüm örneklerinde hep böyle bir önder vardır. İşte, Türkiye’de gözlemlenen de budur: Mustafa Kemal, Birinci Dünya Savaşı sonrasında yok olmayı bir yazgı olarak kabullenmiş gözüken umutsuz, çözülmüş, bezgin ve geleceksiz bir topluma, içinde bulunduğu koşulların ve durumun bir yazgı olmadığını anlatabilen ve onu yönlendirebilen bir önderdir. Ulusu, “ya İstiklal, ya ölüm” sloganı ile sarsarak kendine getirmiş, onu bir kurtuluş savaşını yapmaya ikna etmiş ve sonuçta eşsiz bir başarıya ulaştırmıştır.

Bu sürecin “Cumhuriyet” türünde yeni bir devleti ortaya çıkarılması beklenmedik, “sürpriz” bir olay değil, tam tersine tarihsel bir zorunluluktur. “Müdafaayı Hukuk” hareketinin, kısa bir süre sonra, somut bir ulusçuluk kavramına dönüşerek, ‘misak-ı milli’ ve “Kuvayı Milliye” içeriğine kavuşmasının nedeni vardır: Sevr Antlaşması ile öngörülen hedef, sadece bir imparatorluğu tasfiye edip “tarihten silmek” değil, bu devletin özünü oluşturan Türk halkını da yok etmektir. Buna göre karşı karşıya kalınan “somut sorun”, ideolojik fantezilerle oyalanmaya tahammülü olmayan “ulusu kurtarmak” tır. Çünkü kendi kendini kurtaracak ulus, artık, onu kumar masasında harcar gibi ortaya sürüp, sonra da ortada bırakan devlete sığınacak değildir. Doğal olarak kendi devletini kuracaktır. 23 Nisan 1920’de TBMM’nin açılış konuşmasını yapan başka Şerif Bey “Milletimizin dâhili ve harici İstiklal-i tam dâhilinde mukadderatını bizzat deruhte ve idare etmeye başladığını bütün cihana ilan ediyorum” derken, bu gerçeğin altını çizmiştir. Bunun ardında, İstanbul’daki kabineyi ve tasarruflarını gayrı meşru yasalar ve kararlar (24 Mayıs 1920, 7 Haziran 1920, 19 Ağustos 1920) ile “Hakimiyet Bilakaydüşart Milletindir. Türkiye Devleti BMM tarafından idare olunur” kararı (7 Şubat 1921), “Osmanlı İmparatorluğu’nun inkıraz bulup TBMM Hükümetinin teşekkül ettiğine” ilişkin karar (30 Ekim 1922) ve nihayet “TBMM’nin hukuku hâkimiyet ve hükümransininin mümessili hakikisi olduğuna dair” meclis kararları hep bu gerçeğin yinelenmesidir.

Bu tarih çizgisinin izlenmesi ile ortaya çıkan tablo şudur: Kurtuluş Savaşı ile başlayan sürecin “Cumhuriyet” adı ile anılan yeni bir devlet biçimi ile noktalanması bir tarihsel zorunluluktur. Daha 1920 Ağustosunda “Egemenlik kayıtsız şartsız ulustur” diyerek kurtuluş savaşına adım atanların amacının “makam-ı muallayı hilafet ve saltanatı ve memaliki mahrusayı şahaneyi yed-i ecanipten tahlis” (kısaca, padişahı kurtarmak) olduğunu ciddi bir sav olarak ileri sürmek olanaksızdır. Gerçek amaç, “ulusun bağımsızlığı”dır ve savaşın önderinin açık sözleriyle “Ulusun bağımsızlığını yine ulusun azim ve kararı kurtaracaktır”.

Bu tarihsel çizgiye uygun olarak, 29 Ekim 1923 günü akşamı, Cumhuriyet ilanı kararının ardından yapılan seçimle Cumhurbaşkanı seçilen Mustafa Kemal Paşa, Meclis kürsüsünden yaptığı konuşmada bu gerçeği bir kez daha dile getiriyordu: “Heyeti celilenize teklif olunan kanun layihasının (Cumhuriyetin kurulması ile ilgili öneri) kabulü münasebetiyle yeni Türkiye devletinin zaten cihanca malum olan, malum olması gereken mahiyeti, beynelmilel maruf unvanıyla yadedildi”.

Cumhuriyet Bayramımız kutlu olsun.

Prof. Dr. Aydın Aybay

Bir Dehayı Anlamak ve Hissetmek

Ne yazık ki bizler Atatürk'ü görme şansını elde edemedik. Ancak onun her konudaki olağanüstü öngörüsü, kendisini hayattayken göremeyecek olanlar için de vardı. Bizlere şöyle seslenmişti; “Beni görmek, mutlaka yüzümü görmek değildir, benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir.” Acaba bizler onun fikir ve duygularını tam olarak anlayıp hissedebildik mi? Çünkü sıradan bir kimseyi değil, bir dehayı anlamak ve hissetmekten söz ediyoruz. Bu sorunun cevabını düşünmek bana Cahit Sıtkı Tarancı'nın “Anlamak” şiirini anımsatır. Şöyle başlıyordu şiir, “Yaşım ilerledikçe daha çok anlıyorum...” Gerçekten ben de her geçen gün Atatürk'ün ülkemiz için ne büyük bir değer olduğunu, kadrini daha fazla anlıyor ve hissediyorum. Saygı, minnet ve özlemle...

Prof. Dr. Selma Çetiner
Medeni Hukuk Anabilim Dalı Başkanı

Eşsiz Bir Miras: 1923 ve Ölümsüz Bir Mirasçı: 193∞

Yüz yıllardır var olan ve uzak Asya'dan başlayıp Avrupa'ya ve hatta Afrika'ya kadar pek çok toprağa pek çeşitli zamanlarda ev sahipliği yapan bir millet hayal edin. Sonra böyle bir milletin tarihin tozlu sayfalarına kalkmak üzere olduğunu düşünün. İşte Osmanlı Devleti'nin 1. Dünya Savaşı sonrası vaziyeti tam olarak böyle idi. Mondros Ateşkes Antlaşması ile yurt toprakları İtilaf Devletleri arasında pay edilmiş, Osmanlı Devleti'ne ise adeta avuç içi kadar bir yer bırakılmış, buranın da Osmanlı Devleti'nden alınabilmesi için gerekli tüm düzenlemeler yapılmıştı.

Bir milletin tarihin tozlu sayfalarına kalkması nerede ise an meselesi idi ve böyle bir durumda birinin elini taşın altına koyması ve Türk halkını içinde bulunduğu ölüm uykusundan uyandırması gerekiyordu. Bu kişi ulu önder Mustafa Kemal Atatürk oldu. Atamızın, 100. yılını kutladığımız 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkarak başlatmış olduğu özgürlük mücadelesi ile ateşlediği kıvılcım adeta bir özgürlük meşalesine dönerek yol gösterici bir ışık oldu. Ancak Gazi Mustafa Kemal'in geri kalan herkesten, hatta silah arkadaşlarından dahi farklı bir amacı daha vardı. Sadece özgürlük gayesi ile yapılan bir mücadelenin kazanılması halinde kalıcı bir özgürlükten bahsedilemeyeceğini biliyordu. Mustafa Kemal'in amacı sadece devleti özgür kılmak değil, devletin her bir yurttaşının iradesini de özgür kılmaktı. Ona göre kalıcı özgürlüğün ancak bu şekilde sağlanabileceği açıktı. Sadece özgür olmak yetmezdi, her bir bireyin de özgür düşünebileceği, özgürce seçebileceği ve seçilebileceği bir ortam mevcut olmalıydı ki bu da ancak bireysel iradenin özgürleşebileceği cumhuriyetle mümkündü. Saltanat ile böyle bir yapının mümkün olamayacağı açıktı. Bu sebeple Mustafa Kemal, kazanılan bağımsızlık mücadelesinin ardından 28 Ekim 1923'de herkesçe bilinen o sözü söyledi: “Efendiler! Yarın cumhuriyeti ilan edeceğiz.” Ancak hiç şüphesiz cumhuriyet tek bir gecede kurulamazdı. Mustafa Kemal'in gayesi en başından beri bu idi ve bu gaye bağımsızlık mücadelesi ile beraberilmek işlenmiş, nihayet 29 Ekim 1923 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti kurulabilmiş ve bir milletin özgürlüğü garanti altına alınabilmişti. Ancak bu hiç ama hiç kolay olmamıştı. Zira sadece işgalci devletlere karşı verilen bir özgürlük mücadelesi cumhuriyeti kurmaya yetmeyecekti. Cumhuriyeti kurmak ve saltanatı ortadan kaldırmak için çok çetin bir cumhuriyet mücadelesi de vermek gerekecekti. Nitekim öyle de oldu. Her hamlesi aylar, yıllar önceden öngörülmesi gereken bir satranç oynandı. Belki de tarihin en çetin mücadelesi verildi ve ancak bu şekilde bir millet devletine kavuştu. İşte bu sebeple cumhuriyet bir an olsun unutulmadan coşkuyla kutlanmalı, daha da önemlisi korunmalıdır.

Mustafa Kemal de 29 Ekim 1923'ten 10 Kasım 1938'e kadar geçen 15 yıllık sürede, Türkiye Cumhuriyeti'nin sağlam bir temele oturması ve korunması için gerekli her türlü çabayı göstermiş, bir ulusun yüzünü karanlıktan aydınlığa çevirmek için büyük çabalar sarf etmiştir. İnkılaplar kalkınma projelerini takip etmiş, yeni kurulan bir devletin temelleri çok derine atılmıştır. Ancak 1938 yılı geldiğinde bir milleti, karanlıktan aydınlığa çıkartan, yok olmaktan kurtaran Türkiye Cumhuriyeti'nin Atası Atatürk'ün bedeni artık yorgun düşmeye; aklı daha yapılacak çok iş, gidilecek çok yol olduğunu bilse de bedeni dinlenme zamanı geldiğini söylemeye başlamıştı. Belki de Mustafa Kemal, güveneceği bir gençliğin varlığına olan inancıyla, “Ey Türk istikbalinin evladı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi, vazifen; Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır!” diye seslenerek onlara kutsal bir görevi emanet etmesinin üzerinden 11 yıl ve “Benim naçiz vücudum, bir gün elbet toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti, ilelebet payidar kalacaktır.” diyerek kendisinden sonra dahi Türkiye Cumhuriyeti'nin uygarlık yarışında sonsuza kadar yer alacağına olan inancını dile getirmesinin üzerinden 12 yıl geçtikten sonra, insanlık tarihinde hiçbir ölümünün bırakmadığı ve bırakamayacağı bir mirası, -Türkiye Cumhuriyeti'ni- bütün bir millete bırakarak gözlerini kapatmış, sonsuzluğa göç etmişti.

Unutulmamalıdır ki, Türkiye Cumhuriyeti bir miras olmasının yanında, sahip çıkılması gereken bir emanettir ve bize düşen ise ölümüne bir mücadele ile elde edilen ve Atamızdan bize kalan bu emanete gözümüzü gibi bakmak sonrasında ise onu kendi evlatlarımıza emanet etmektir. Muhtaç olduğumuz kudret damarlarımızdaki asil kanda mevcuttur!

Ar. Gör. Semih Akkök
Medeni Hukuk Anabilim Dalı

İstanbul Gedik Üniversitesi bünyesinde 2018 yılı itibarıyla faaliyetine başlayan Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (İGÜN-TÖMER), dünyanın farklı coğrafyalarından eğitim almak üzere Türkiye'ye gelen öğrencilere sadece Türk dilini değil; Türk kültürünü, tarihini, coğrafi önemini, toplumsal yaşam kurallarını, karakteristik dışa vurumlarını ve toplumsal değer yargılarını da aktarmayı hedeflemektedir.

Bu anlayış çerçevesinde; lisans ve lisansüstü programlarda eğitim-öğretim dili olarak Türkçeyi tercih eden yabancı öğrencilerin, eğitim hayatları boyunca yaşayacakları Türkiye Cumhuriyeti'nin; bağımsızlık mücadelesini, bu zaferin mimarı Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü ve Türk milletinin bu mücadeledeki rolünü, Türk'ün birlik ve beraberlik ruhunu bilmeleri son derece önemlidir.

Bu bilinç içerisinde Türkçe eğitimin başladığı ilk gün, derslikte tahtanın üzerinde asılı duran tablo işaret edildiğinde, tek kelime Türkçe bilmedikleri halde öğrencilerin “Atatürk, Turkish hero/big commander/savior” şeklinde cevaplar vermeleri, tüm dünyanın tanıdığı ve saygı duyduğu büyüklükte bir lidere sahip olmanın haklı gururunu yaşatmaktadır...

İGÜN-TÖMER öğrencilerinin Türkçe seviyeleri ve Türkiye'de bulunma süreleri ilerledikçe; genç bir Cumhuriyet olarak “Az zamanda çok ve büyük işler” yaptığımızı ve yapacaklarımızla dünyaya örnek olacağımızı, kendileri gibi nice dünya insanını kucaklayacak, eğitim verecek misafirperverlik ve gelişmişlik düzeyinde olduğumuzun bilincine varırlar.

Bugün; bilim, sanat, edebiyat, spor gibi alanlarda dünya çapında başarılar gösteren bir noktaya gelmemiz, dünyanın farklı ülkelerindeki öğrencilerin lisans ve lisansüstü eğitimlerini Türkiye'de ve Türk diliyle eğitim almayı tercih etmeleri de Atatürk ilke inkılaplarının Cumhuriyetimizi taşıdığı gelişme seviyesinin göstergesidir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin 96. kuruluş yıldönümü ve Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ebediyete intikalinin 81. yıldönümünü idrak ederken, her geçen yıl Cumhuriyetimizin bu vatana sunulmuş en büyük armağan olduğunun bilinciyle, Atamıza sonsuz şükran ve özlemi daha derinden hissediyoruz.

Öğr. Gör. N. Dilşat KANAT
İGÜN-TÖMER

Kar İzleri Örtmesin...

Dr. Orhan Çekiç

Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi Öğretim Üyesi

Selanik ilkokul öğretmenlerinden Kırmızı Hafız Ahmet Efendi'nin oğlu Ali Rıza Efendi ile, Sofuzade Feyzullah Ağa'nın kızı Zübeyde'nin evliliğinden üç kız, üç erkek çocuk dünyaya gelir. 1871 yılındaki bu evlilik ilk meyvesini hemen bir yıl sonra vermiş, çocukluktan genç kızlığa henüz adımını atmış olan Zübeyde, daha on beş yaşında iken işte anne oluvermiştir.

Bebeğin adını Fatma koyarlar.

Ali Rıza Efendi'nin kız tarafını bu evliliğe ikna edebilmesi hiç de kolay olmamıştır. Zübeyde'nin babası Feyzullah Ağa'nın birinci eşinden oğlu Hüseyin Ağa, bu evliliğin gerçekleşmesi için Zübeyde'nin annesi Ayşe Hanım'ı ikna etmede epeyi zorlanır. Ayşe Hanım Feyzullah Ağa'nın üçüncü eşidir.

Hüseyin Ağa, Selanik eşrafından Hacı Süleyman Ağa'nın Langaza'daki çiftliğinde Subaşı (kahya) olarak çalışmaktadır. Ali Rıza Efendi'nin vakitsiz ölümü üzerine Zübeyde Hanım'ın üç çocuğu ile birlikte bir süre kalacağı, Küçük Mustafa ile Makbule'nin kargaları kovalayacakları çiftlik işte bu Rapla Çiftliğidir, Hüseyin Ağa da bu çiftliğin yöneticisi.

Sonunda Hüseyin Ağa'nın da telkinleri ile Ayşe Hanım yumuşar ve evlilik gerçekleşir. Zaten o günlerin adetleri gereği evlilik gibi konularda kararı erkekler verir. O nedenle bu konuda Zübeyde'nin de görüşünün alınmış olması beklenemez.

Yeni evliler Selanik'te Ali Rıza Efendi'nin Yeni Kapı mahallesindeki babaevine yerleşirler ve ilk çocukları Fatma işte bu evde dünyaya gelir (1872). Bu esnada Ali Rıza Efendi Osmanlı Rumelisi'nin ,o zamanki Yunanistan sınırında, Olimpos Dağı eteklerinde, Çayağzı veya Papazköprüsü, denilen dağlık, ıssız bir yerde, gümrük memuru olarak çalışmaktadır.

Fatmadan sonra birer yıl arayla iki erkek çocukları daha olur. Ahmet 1874'te, Ömer 1875'te doğar. Ömer'in doğumuna henüz sevinemeden, Fatma'nın veremden ölümüyle sarsılırlar.(1875).

Ali Rıza Efendi'nin görev yaptığı gümrük kapısı son derecede tehlikeli bir sınır geçididir, dağlar rum eşkıyası ile doludur. Eşkıya bu gümrük kapısından geçen her şeyi haraca bağlamıştır. Rahat, huzur yoktur. Ali Rıza Efendi Gümrük İdaresi'nden istifa edip ailesini Selanik'e taşır ve kereste işine başlar ama başı eşkıya ile gene derttedir. Bir defasında eşkıya tarafından kaçırılır, hayatından ümit kesilir, önemli bir haraç ödeyerek ancak kurtulur. O korku dolu günlerin acısı da çocuk Mustafa'nın belleğinden hiç mi hiç silinmeyecek, oluşmakta olan karakterinde önemli rol oynayacaktır.

Kereste ticareti sayesinde gelir düzeyi nisbeten yükselen Ali Rıza Efendi, eşi Zübeyde, çocukları Ahmet ve Ömer'le birlikte, Selanik'in İslahane semtinin Ahmet Subaşı mahallesindeki üç katlı bir eve taşınırlar. Mustafa işte bu evde dünyaya gelir. (İlerde, 1908 yılında Mustafa Kemal Bey bu evi satın alacak, Balkan savaşından sonra Selanik kaybedilince Zübeyde Hanım ve Makbule İstanbul'a geldikleri için ev terkedilecek, Lozan Anlaşması gereğince de mülkiyeti Yunan hükümetine geçecektir. 1937 yılında Selanik Belediyesi bu evi Atatürk'e armağan edecektir. Ev bugün müze haline getirilmiştir.)

Ali Rıza Efendi çocukken beşiğini salladığı küçük kardeşini kazayla beşikten düşürüp ölümüne yol açmıştı. Bunu hiç unutmadı. 1881 yılında bir oğlu daha doğunca, onun ismini verdi: Mustafa.

Aile, Fatma'nın acısını Mustafa ile unutmaya çalışırken çok daha büyük bir acıyla sarsıldı. Ahmet ve Ömer 1883 yılında tüm ülkede hüküm süren çiçek salgınına kurban gittiler. İki kardeşin aynı anda ölümü, Ali Rıza Efendi'yi inanılmaz ölçüde sarstı. Şimdi ailenin tüm ilgisi, küçük Mustafa'nın üzerinde yoğunlaşmıştı ki 1885 yılında Makbule doğdu.

Bu mutluluk da çok sürmedi. Ali Rıza Efendi 1888 yılında ölürken, Zübeyde Hanım Naciye'ye hamile idi. Naciye 1889 yılında doğdu. (1901 'de de ölecektir.)

Eşinden kalan ayda iki mecdiye gelirle ve üç küçük çocukla yaşam mücadelesi vermeye başlamıştı Zübeyde Hanım. Bu neredeyse imkansızdı. Ağabeyi Hüseyin Ağa Zübeyde ve çocukları, Langaza'daki Rapla Çiftliği'ne götürdü. İşte küçük Mustafa ile Makbule'nin kargaları kovaladığı çiftlik bu çiftlikti.

Rapla Çiftliği'nin korucusu küçük Mustafa, duvar gazetesi çıkarttığı için zindanlara atıldığında Mustafa Kemal Efendi; Trablus'ta, Deme ve Bingazi'de, Çanakkale'de Mustafa Kemal Bey; Filistin Cephesi'nde Mustafa Kemal Paşa; Sakarya'da Gazi Mustafa Kemal Paşa; Dumlupınar'da Mareşal Mustafa Kemal ve nihayet Atatürk olarak anıldı.

1893 yılında Selanik Askeri Rüstiyesi'nde giydiği asker üniformasını, 1927 yılında ordudan emekli oluncaya kadar büyük bir onurla taşıdı. Vatanını savunmak uğruna, Trablus'tan Kafkasya'ya; Çanakkale'den Filistin'e, Suriye'ye; Sakarya'dan Dumlupınar'a kadar tüm cephelerde savaştı, hiç yenilmedi.

Dünya onu "**Dahi bir asker**" olarak tanıdı ama, O'nun "**...Savaş, mutlak bir zaruret olmadıkça, cinayettir!...**" sözünü hiç unutmadı. O'nu bir savaş adamı olmaktan çok, bir barış adamı olarak selamladı. Birleşmiş Milletlerin kültür kolu olan UNESCO, 1981 yılının tüm dünyada ATATÜRK YILI olarak anılması kararını alırken, O'nun emperyalizme karşı ilk kurtuluş savaşı veren ve bu mücadeleyi zafere ulaştıran bir komutan, bir ulusal kahraman; çöken bir imparatorluktan, halk egemenliğine dayalı, hukukun üstünlüğünü esas alan, çağdaş ve laik, demokratik bir cumhuriyet çıkaran bir devlet kurucu; tarihin ender kaydettiği bir devrimci; kendi yurdunda olduğu kadar tüm dünyada da barışı samimi olarak isteyen seçkin bir "dünya yurttaşı" olarak selamlıyor, böylece Atatürk, tüm dünya için "aydınlık geleceğin bir simgesi olarak" yıl boyu saygıyla anılıyordu.

Gerçekten de, çağdaşı devlet adamları olarak örneğin Hitler "Kavgam" kitabını yazıp, diğer ülkeleri istila planlarını pervasızca açıklarken, bir diğeri, Mussolini Akdeniz için "Bizim Deniz" diyerek eski Roma İmparatorluğu'nu ihya etme hayallerini güdüyor, bunlara karşılık Atatürk "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" diye yanıt veriyordu. Ayrıca batıda kurduğu Balkan Paktı ile (Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya, Romanya), doğuda kurduğu Sadabad Paktı. (Türkiye, İran, Irak, Afganistan) sayesinde, Avrupa'nın ortasından. Çine

Mustafa Kemal'in Selanik'te doğduğu ev. Babası öldükten sonra geçim sıkıntısına düşen aile sol baştaki müstemilata taşınmak zorunda kalacaktır.

kadar bir barış çemberi oluşturuyordu. Böylece barış konusundaki söylemi ile eylemi tamamen örtüşüyordu.

1934 yılında, Çanakkale Şehitleri anıtının açılış töreninde okuması için içişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya verdiği metin, bugün Şili'den Montreal 'e kadar birçok ülkedeki Atatürk anıtlarının kaidelerine olduğu kadar, yöre insanların yüreklerine kazınmıştır : "...Bu memleketin toprakları üzerinde canlarını veren kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız. Huzur ve sessizlik içinde uyuyunuz. Sizler mehmetçiklerle yanyana,koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen anneler, gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlatlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim de evlatlarımız olmuşlardır..."

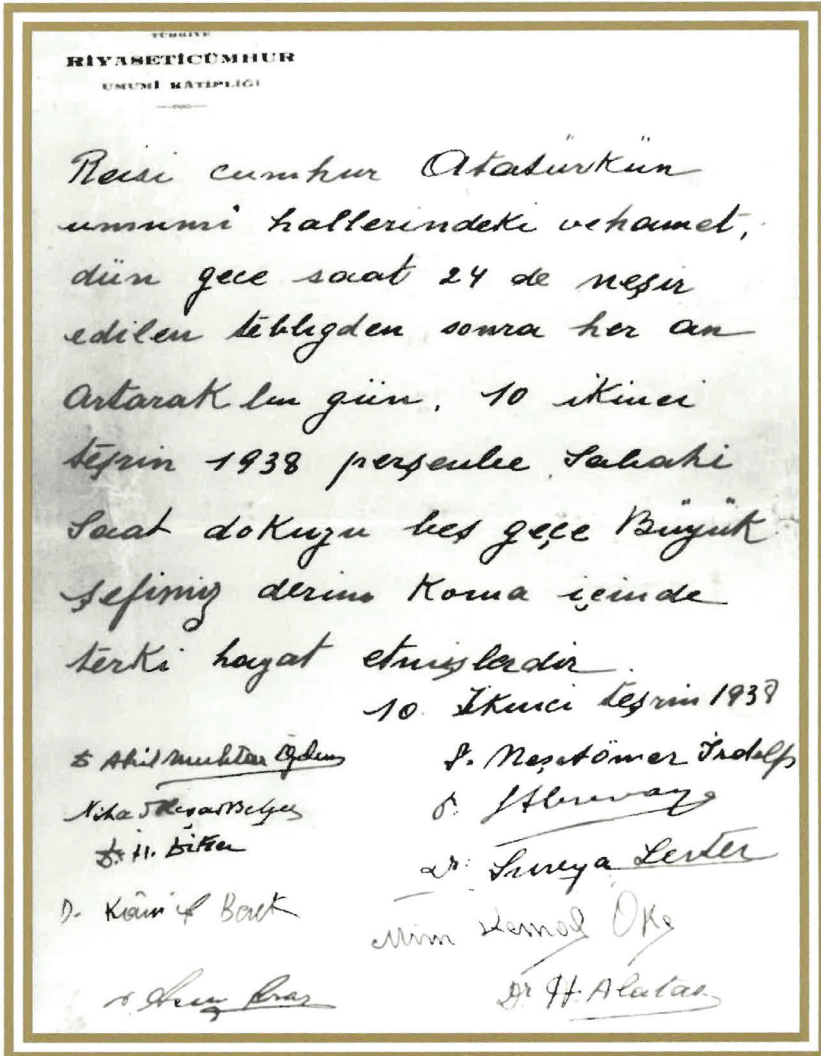
Yüreği bu denli insan sevgisi ile dolu, gerçek bir barış adamına, bugün tüm dünyanın her zamankinden çok daha fazla ihtiyacı var. O geri gelmeyeceğine göre, tek çıkar yol, O'nun izini kaybetmemek.

Hepimiz nöbet başına...ki,

KAR İZLERİ ÖRTMESİN...

Kız kardeşi Makbule, annesi Zübeyde Hanım ve Harp Akademisi yıllarında Mustafa Kemal

Müdevim doktorları tarafından verilen "Ölüm Raporu"
(10 Kasım 1938)

Der Todesbericht, der von seinen Leibärzten gefertigt wurde.

The Death Certificate issued by his personal physicians.

Le certificat de décès rédigé par ses médecins personnels.

"..Ben manevî miras olarak hiçbir nas'ı katı, hiçbir dogma, kalıplaşmış düstur bırakmıyorum. Benim mânevî mirasım İLİM ve AKIL'dır. Zaman süratle dönüyor... Böyle bir dünyada asla değişmeyecek hükümler getirildiğini iddia etmek, aklın ve ilmin inkişafını inkâr etmek olur... Benden sonra beni benimsemek isteyenler, bu temel mihver üzerinde akıl ve ilmin rehberliğini kabul ederlerse, manevî mirasçılarım olurlar."

Gazi Mustafa Kemal

Cumhuriyet Nasıl Kuruldu?

Dr. Orhan Çekiç

Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi Öğretim Üyesi

Lozan Konferansı görüşmelerinin kesildiği dönemde 1 Nisan 1923'te yeni seçimlere gidilmesi kararı alınmış ve böylece "İhtilal Meclisi" gibi çalışan Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin "Birinci" dönemi sona ermişti. Öte yandan Bakanlar Kurulu içerisinde beliren görüş ayrılıkları yüzünden Rauf Orbay, 4 Ağustos'ta istifaya atılmıştı. 14 Ağustos'ta Meclis'te yapılan seçimlerde Bakanlar Kurulu Başkanlığı'na Fethi Okyar getirilmiş, İsmet İnönü de Dışişleri Bakanlığı görevini korumuştur. Lozan Antlaşması'nın başlıca devletlerce onaylanıp geçerlilik kazanması üzerine İstanbul'daki Anlaşma Devletlerinin birlikleri, 2 Ekim 1923'te oradan ayrılmışlardı. Bununla 13 Kasım 1918'de denetim biçiminde başlayan, ama 16 Mart 1920'de doğrudan doğruya işgale dönüşen yabancı silahların gölgesi ve baskısı altında yaşanan günler de sona ermişti. Şükrü Naili Gökberk komutasındaki Türk birlikleri 6 Ekim 1923'te İstanbul'a girmiş ve halkın coşkun gösterileriyle karşılanmıştı. İstanbul kurtarılmıştı ama bu sevinç, bir sorunu da yanında getirmişti. Bizans'tan bu yana devletlere, "Başkentlik" yapan İstanbul, artık TBMM yönetimine geçtiğine göre, bu yeni Türkiye devletinin yönetim merkezinin de oraya taşınması gerekmez miydi? Başka bir deyişle, yeni devletin başkenti neresiydi ve neresi olması gerekirdi? Ankara'da kurulan devleti tanıdıklarını Lozan Antlaşmasını imzalayarak onaylamış olan yabancılar da Türkiye'nin başkenti konusunda ilgilendiklerini gizlemiyorlardı. Onun için sorunun geciktirilmeden çözülmesi gerekirdi. Ankara 27 Aralık 1919'dan başlayarak Türk ulusal hareketinin yönlendirildiği merkez olmuştu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, yani yeni devlet orada kurulmuştu. Bu yönüyle gerçekte yeni devletin başkenti olmuştu. Aslında yeni devlete yeni başkent gerekirdi. Bunu yasa ile belirlemek aşamasına gelinmişti. Bu görevi de İnönü üstlenmiş ve 9 Ekim'de arkadaşlarıyla birlikte bunu içeren bir yasa önerisinde bulunmuştu. Tek maddelik bu öneri, Meclisin 13 Ekim 1923 günkü oturumunda görüşülmüş ve büyük çoğunlukla kabul edilmişti. Yasa haline gelen bu tek maddelik ve tek cümlelik öneride şöyle deniliyordu: "Türkiye Devletinin yönetim yeri (makarr-ı idaresi) Ankara şehridir."

Bu Yeni Rejimin Adı: Cumhuriyet

Yeni devletin yeni başkenti saptandıktan sonra sıra yürürlükte olan yeni rejimin siyasal rejimler içindeki adının belirlenmesine gelmişti. Aslında bu bir ad verme töreni demekti. "Cumhuriyet" kavramı terim olarak daha Yeni Osmanlılar döneminde Türk düşünce yaşamına girmişti. Ama başta Namık Kemal olmak üzere o dönemin ilerici aydınları Cumhuriyeti, Osmanlı İmparatorluğu için geçerli olmayan, hatta tehlikeli bir rejim olarak değerlendirmişlerdi. Jön Türkler'de de belirgin bir Cumhuriyetçilik ortaya çıkmamıştı. Hep imparatorlukla birlikte, saltanatı ve halifeliği kurtarma düşüncesi ön planda tutulmuştu. Bu yılda uygulamaya konulamayan, gelip geçici bir düşünce sınırlarını aşmayan ilk hareket Birinci Dünya Savaşı yıllarında belirmişti. O yılların ünlü Levazım Dairesi Başkanı İsmail Hakkı Paşa, 1917 sonlarında Enver Paşa'nın cumhuriyet kurmak istediğinden söz etmişti. M. Kemal Atatürk'ün yaverliğini yapan ve onun o yıllara ilişkin "Hatıra Defteri"ni yayımlayan Şükrü Tezer'in aktardığına göre, İ. Hakkı, Enver Paşa'nın bu düşüncesinden söz açtığına M. Kemal, başa kimin geçeceğini sormuştu. Hakkı Paşa buna, "Sen, ben ve mesela Enver" diye yanıt vermişti. Enver Paşa'nın böyle bir girişimde bulunup bulunmadığı tartışılabilir; İ. Hakkı'nın sözleri de bir "Nabız yoklama" olarak değerlendirilebilir. Çünkü gerçek olan o kuşak içerisinde M. Kemal'in Cumhuriyetçi düşünceler beslediğidir. Daha Erzurum Kongresi'nde söyledikleri bunu göstermektedir. M. Kemal, kongre toplanmadan önce yaptığı bir konuşmada, "Muhakkak ki var olan hükümet biçimi, ülkenin refah, mutluluk ve gelişmesine yeterli gelmeyecektir. Başka bir hükümet biçimi arayıp bulmamız gerektiği kanısındayım" diyerek Türkiye için

yeni bir siyasal rejime geçmenin zorunlu olduğunu belirtmişti. Bunu izleyen günlerde ise rejim olarak neyi yeğlediğini M. Müfit Kansı'ya şöyle yazdırmıştı: "Zaferden sonra hükümet şekli Cumhuriyet olacaktır." (Kansı, 1,131). Anadolu'daki uyanışı ve gelişmeleri çok yakından izleyen İngiliz haber alma örgütlerinin Erzurum'dan sonra Sivas Kongresi ile bir "Anadolu Cumhuriyeti" kurulmasından kuşku duydukları, verdikleri raporlardan açıkça anlaşılabilir. Örneğin, Yüksek Komiser Robeck, Lord Cuzan'a gönderdiği 17 Eylül günlü raporda Sivas Kongresi'ni bir Cumhuriyet girişimine benzeterek, 1908 Jön Türk hareketiyle karşılaştırmıştı (Şimşir, İBA 1, Noş 39). 22 Eylül 1919

olduğu dönemde "Cumhuriyet" adı açıkça belirtilerek bir rejim tartışmasına yol açmak istenilmemişti. Bu M. Kemal'in "Uygulama aşamasına gelinceye kadar" girişilecek hareketi, öngörülen düzenlemeyi "ulusal bir sır" olarak saklama biçiminde özetlediği yönteminin de bir gereği idi. Lozan Konferansı görüşmelerinin ikinci döneminin başlayacağı ve barış antlaşmasının yapılacağı anlaşıldığında ortam yeni girişimler için oluşmuş demektir. Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi dağıldıktan (16 Nisan 1923) sonra yeni Meclis toplanıncaya kadar yetiştirilmek üzere bir anayasa tasarısı hazırlanmasına karar verilmişti. "Hükümet-i milliyemizin niteliği Cumhuriyet olduğu

tarihli The Times Gazetesi Sivas Kongresi'nden "Sivas'taki Anadolu Cumhuriyeti" diye söz etmektedir. Bütün bu belgeleri düzenleyenler, Anadolu'daki ulusal direnişin Cumhuriyete dönüşeceğini sezmiş bulunuyorlardı. Nitekim aynı tarihlerde İstanbul'daki kimi Osmanlı yöneticilerinin de Mustafa Kemal'in cumhuriyeti getireceğinden kaygı duydukları görülmektedir. Sözgelimi son Osmanlı sadrazamlarından Ali Rıza Paşa, bir söyleşi sırasında Mustafa Kemal'i Ahmet İzzet Paşaya çektiştiririrken "Cumhuriyet yapacaklar, Cumhuriyet!" diye bağırırmaktan kendini alamamıştı. M. Kemal'in kafasında ve gönlünde yatan Cumhuriyet, yalnız saltanat yönetiminde görevli olanları değil, TBMM içinde kimi çevreleri, hatta bazı ünlü komutanları da tedirgin eden, kuşkulandıran sakıncalı ya da en azından yararlı olmayan bir kavram, bir rejim olarak görülüyordu.

Özellikle din işleriyle uğraşan milletvekilleri buna tepki gösteriyorlardı. Hele Mecliste Müdafaa-i Hukuk Grubu'nun oluşmasından ve onun ileriye dönük bir programı açıklamasından sonra bu tepki daha da artmıştı. Kutsal sanılan şeriata dayalı düzeni korumak için Muhafaza-i Mukaddesat adlı bir birlik de kurmuşlardı. Bunlar "Amaç, halifelik ve padişahlık hukukunu korumak, ülke ve İslam dünyasının şimdiki ve gelecekteki hayatı için çok büyük karışıklıkları ve sakıncaları getirecek olan Cumhuriyet şeklinden kesinlikle sakınmak" istiyorlardı. Kaldı ki Karabekir gibi ulusal direnişi örgütleyip destekleyen "Doğu Fatih" bir komutan bile, böyle bir grup kurduğu ve Cumhuriyete gitmek istediği için açıkça M. Kemal'i suçlamıştı. Oysa 23 Nisan 1920'den beri Ankara'da uygulanan rejim, bir saltanat ya da meşrutiyet olmayıp ulusal egemenliğe ve ulusal meclisin üstünlüğüne dayanan bir "Cumhuriyet" demekti. Ancak ülkenin ve ulusun kurtuluşu, Ulusal An'ta öngörülen ilkelerin gerçekleştirilmesinin esas

halde, onu kati olarak ifade ve ilan etmemek bir zaaf teşkil ettiğinden" ilk fırsatta Cumhuriyeti ilan etmek zorunlu görünüyordu. Mustafa Kemal, yapılan anayasa değişikliğinin Cumhuriyetin kurulmasına yönelik olduğunu, 27 Eylül 1923 tarihinde Neu Freie Presse muhabeirine verdiği bir demeçte şöyle açıklıyordu: "Yeni Türkiye Esas Teşkilat Kanunu'nun ilk maddelerini size tekrar edeceğim. Hâkimiyet kayıtsız şartsız milletindir. Yürütme kudreti, yasama salahiyeti milletin yegâne hakiki temsilcisi olan mecliste belirmiş ve toplanmıştır. Bu iki kelimeyi bir kelimedede hulasa etmek kabildir: Cumhuriyet." öte yandan ekimin ilk günlerinde ülke yönetiminin Cumhuriyet olacağı konusundaki haberler gazetelerde yer almaya başlamıştı. Büyük Millet Meclisi'nde Anayasa Komisyonu Başkanı olarak görev yapan Yunus Nadi, 8 Ekim 1923 tarihli Yeni Gün Gazetesi'nde "Cumhuriyet idaremi açıklanacak ve yakında ilan olunacaktır" haberini veriyordu.

Cumhuriyet'in İlanı

Tam o günlerde kabine üyelerinin seçimi konusunda Mecliste başlayan çekişmeler ve doğal bunalım, M. Kemal'e yeni devletin adı olan Cumhuriyetin artık açıkça belirtilmesi zamanın geldiğini kanısını vermişti. Başbakan Fethi Okyar, aynı zamanda kendisinin üstlenmiş olduğu İçişleri Bakanlığını 24 Ekim'de bırakınca bunalım daha da artmıştı. Ertesi günü toplanan Halk Partisi grubu, Rauf Orbay'ı, Meclis İkinci Başkanlığına, Sabit Sağıroğlu'nu da İçişleri Bakanlığına aday göstermişti. Ancak bu öneriler sorunu çözememişti. Çünkü Sağıroğlu ikinci gruptan biri olarak tanınıyordu ve aday gösterilmeler kendilerinin yokluğunda yapılmıştı. 26 Ekim'de Çankaya'da M. Kemal'in başkanlığında yapılan bir bakanlar kurulu toplantısında Fethi Okyar'la birlikte öteki bakanların da çekilmeleri ve yeniden seçilecek olsalar bile görev kabul etmemeleri kararına varılmıştı.

Ancak görevin niteliği gereği Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak istifa dışında tutulmuştu. Bu karar gereği Fethi Okyar kabinesi 27 Ekim'de istifasını vermişti. Bunun üzerine çeşitli gruplar kendilerine göre bir kabine oluşturabilmek amacıyla yoğun bir çaba içine girmişlerdi. M. Kemal ise 28 Ekim akşamı bazı bakan ve milletvekillerini Çankaya'daki evine akşam yemeğine çağırarak İsmet İnönü, Kazım Özalp, Fethi Okyar, Ruşen Eşref Ünaydın, Fuat Bulca, Kemalettin Sami ve Halit Karsıalan'dan oluşan grupla yemek yenirken M. Kemal kararını açıklamıştı. **"Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz!"** Hazır bulunanlarca karar olumlu karşılanmış ve hemen izlenecek yolun saptanmasına girişilmişti. Konuklar gittikten sonra İnönü ile M. Kemal bu amaçla Anayasada yapılması gereken değişikliklere

yetkimiz vardır. Duraksamayalım.

Vehbi Bolak (Balıkesir): Şimdiye değin görüşüldüğünü duyduğumuz Anayasadan bizim bir bilgimiz yoktur. Gerçekte gazetelerde gördük. Bu yeter mi? Onun için, biz önce bunu, bir bütün olarak görüşmek üzere sonraya bırakıp bunalımı giderelim.

Halil Türkmen: Anayasayı değiştirmeye ve yeniden yapmaya yetkimiz vardır. Ama bu değişiklikler gerçekten yurdumuzun ve ulusumuzun mutluluğunu sağlar mı? Bunu söylemek gerekir. Bunu, hukukçu, hukuk bilgini olan arkadaşlarımız gelsinler, açıklasınlar. Açıklama yapılmadıkça bunun, hemen çözümlenmesinden yana değilim.

İnönü söz alarak şu yolda bir konuşma yapmıştı: "Parti başkanının önerisini kabule kesin gerekseme vardır. Bütün dünya bizim bir hükümet biçimi görüştüğümüzü biliyor. Bu görüşmelerimizi bir sonuca bağlamamak, güçsüzlüğü ve düzensizliği sürdürmekten başka bir şey değildir. Daha önce geçen bir olayı anlatayım. Avrupa siyasi adamları bu konuda beni uyardılar: 'Devletinizin başkanı yoktur, şimdiki başkanınız, Meclis başkanıdır. Demek ki siz, ayrı bir başkan bekliyorsunuz' dediler. Avrupa düşüncesi işte budur. Oysa biz böyle düşünmüyoruz. Ulus egemenliğine ve yazgısına kendi el koymuştur. Öyle ise bunu yasa ile belirtmekten neye çekiniyoruz? Cumhurbaşkanı olmadan başbakan seçme önerisi yasası olur. Bunda kuşkuyla yer yoktur. Başbakanı yasal olarak seçebilmek için Gazi Paşa Hazretlerinin, genel güçsüzlüğün sürdürülmesi doğru değildir. Partinin, bütün ulusa karşı yüklendiği sorumluluğun gereklerine göre iş yapması zorunludur." İsmet Paşadan sonra, **Abdurrahman Şeref Bey** yaptığı konuşmada şunları söylemişti: "Hükümet biçimlerini birer birer saymak gereksizdir. Egemenlik sınırsız ve koşulsuz ulusundur, kime sorarsanız sorunuz, bu cumhuriyettir. Doğan çocuğun adıdır. Ama bu ad kimilerine hoş gelmezmiş, varsin gelmesin!" Bundan sonra, **Yusuf Kemal** öneriyi kabul etmenin gerekli olduğuna ilişkin uzun bilgiler vermiş, sonra "Bunun hemen yasallaşması için gerekli işlemin yapılmasını öneririm" demişti. **Abdullah Azmi Efendinin**, "Bu iş çok önemlidir. Bu konu yeterince görüşülmedi, daha görüşülsün!" diye bağırmasına karşın, görüşmenin yeterliği kabul olunmuştu. Ondan sonra önerinin tümü ve arkasından maddeleri birer birer okunarak görüşülüp kabul edilmişti. Grup toplantısından sonra saat 18.00'da Büyük Millet Meclisi toplantısına geçilmişti. Anayasada değişikliği öngören önerge hemen Anayasa komisyonuna gönderilmiş ve orada benimsenerek **"öncelik ve ivedilikle"** görüşülmesi istendi. **Komisyon Başkanı Yunus Nadi'nin** kısa bir açıklamasından sonra tartışma gereği duyulmaksızın maddelerin ayarlamasına geçilmişti. Bununla Anayasanın birinci maddesi sonuna **"Türkiye devletinin hükümet şekli cumhuriyettir"** hükmü ekleniyor, diğer birkaç maddesinde de değişiklikler yapıyordu. Milletvekillerinin **"Yaşasın Cumhuriyet!"** sesleri ve alkışları arasında oylama yapılırken saatler **"20.30"**u gösteriyordu. Cumhuriyetin ilanı kararına birkaç üye çekimser kalarak katılmamış, katılan **"158"** üyenin tümü olumlu oy vermişti.

Cumhurbaşkanı Seçimi

Anayasada değişiklik yoluyla rejimin adı belirlendikten sonra Cumhurbaşkanı seçimine geçilmişti. Oturuma başkanlık eden **İsmet Eker**, "15" dakikada biten oylama sonucunu 20.45'e şöyle açıklamıştı. **"Türkiye Cumhuriyeti Başkanlığı seçimi için yapılan oylamaya yüz elli sekiz kişi katılmış ve Cumhurbaşkanlığına, yüz elli sekiz üye, oybirliği ile Ankara Milletvekili Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerini seçmişlerdir."** Mustafa Kemal'in Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı seçilmesi, Türk Kurtuluş Savaşındaki önderliğinin dışında "Cumhuriyet'in ad babası olmasının da bir sonucu idi. Teşekkür için söz aldığı yeni bir döneme girildiğini ve geleceğe güvenini şöyle belirtmişti: **"Son yıllarda ulusumuzun eylemli olarak gösterdiği yetenek, kendi hakkında kötü sanıda bulunanların ne kadar incelemeye uzak, görünüşe önem veren insanlar olduğunu pek güzel kanıtladı. Ulusumuz kendisinde bulunan nitelikleri ve değeri, hükümetin yeni adıyla uygarlık dünyasına çok zdaha kolay gösterebilecektir. Türkiye Cumhuriyeti, dünyada işgal ettiği yerde layık olduğunu eserleriyle kanıtlayacaktır... Türkiye Cumhuriyeti, mutlu, başarılı ve muzaffer olacaktır!"** Kurtuluş Savaşının yurdu işgalden kurtarmaya ve ulusal bağımsızlığı sağlamaya yönelik silahlı savaş dönemi bitmiş, imparatorluğun çöküşünden yeni bir devlet çıkarılmıştı. "Türkiye Cumhuriyeti adı vermekle de yenilgi belirtilen bu devletin gerçekten de mutlu, başarılı ve muzaffer olabilmesi için toplum ve ekonomi yaşamındaki savaşmaları da kazanması, devrimlerle oluşumunu tamamlanması gerekiyordu.

ilişkin bir yasa tasarısı da hazırlamışlardı. 29 Ekim 1923 Pazartesi sabahı saat 10.00'da toplanan Halk Partisi Grubu'nda bakanlar kurulu seçimler sorununu ele alınmış, ancak bir sonuca ulaşılamamıştı. Bu sırada Kemalettin Sami'nin sorunun Genel Başkan olarak M. Kemal tarafından çözümlenmesini isteyen önergesi kabul edilmiş ve gruba gelen M. Kemal kendisine bir saat süre tanınmasını dilemişti. Bir önceki gece düşünülen çerçevede gelişen bu olaylardan sonra Meclisteki odasına milletvekillerini çağırıp onlara durumu ve hazırlanan yasa tasarısını açıklayan M. Kemal sorunu çözmüştü artık. Grup toplantısı yeniden başladığında kürsüye çıkan M. Kemal gerekli açıklamaları yaptıktan sonra değişikliğe ilişkin önergesini sunmuştu. Sonraki görüşmeleri M. Kemal'in özetlemesinden izlemek daha uygun olur:

Sabit Sağıroğlu (Erzincan): Böylece hükümet kurma yöntemini benimsiyorum. Ancak, anayasanın değiştirilmesi önerisi ile bugünkü bunalım giderilemez. Biz şimdi bir bakanlar kurulu başkanı seçelim. Anayasanın değiştirilmesini sonra düşünürüz.

Hazım Tepeyran (Niğde): Anayasayı biz yapabilir miyiz? Sanırım yapamayız. Yetkimiz varsa bu partide olmaz. Partide görüşüldükten sonra açık oturumda kimse söz söyleyemiyor. Ulusun varlığı ile ilgili yasalara burada kesin biçim verilmesinden yana değilim. Bu gibi yasalar açık oturumda ve serbetçe görüşülmeli. Her şeyden önce hükümet bunalımını çözelim.

Yunus Nadi (Hazım Bey'i yanıtlayarak): Her ülke ilk kez Anayasa yaparken bu iş için bir kurucu meclis kurmuştur. Bizde ise bu gibi işlerde ayrıca bir kurucu meclis kurulacağı belirtilmemiştir. Bizde her zaman bu gibi değişiklikler olmuştur. Bizden önceki Türkiye Büyük Millet Meclisi de bu yolda yürümüştür. Buna

Üyelerden biri: Anayasa öyle bir çırpıda değiştirilemez.

Hamdullah Suphi Tanrıöver (İstanbul): Dört yıl önce, ayrı ayrı seçimlerin kötülüğünü söylemiştim. Bugün de yine o zamanki durum ortaya çıktı. Gazi Paşanın önerisine gelince, bu yeni değildir. Dört yıl önce yapılan bir yasaya daha açık bir biçim verilmektedir. Durum da bu olduğuna göre, buna karşı söz söyleyecekler gelsin, düşüncelerini söylesinler. Ama uzun uzadıya beklemeye zamanımız yoktur.

Ragıp (Kütahya): Yasaların en iyisi olaylardan ve gerekmeden doğandır. Gerekseme ise ortadadır. Anayasa tamamlanmalıdır, açıklığı kavuşturulmalıdır. Önerinin hemen görüşülmesine geçelim.

Adalet Bakanı Seyit Bey: Önerilen tasarı yeni bir şey değildir. Yürürlükteki Anayasanın açıklanıp saptanmasıdır. Yasaları gerekseme yapar. Kuramlar yapmaz. Zaman ve olaylar her şeye etkindir. Gelişim kuralı değişmez. Kesin bir kuraldır. Önerilen tasarıda bir yenilik yoktur.

Anayasayı daha belirli ve açık bir duruma getirirsek kuşkusuz ulusumuzun ve yurdumuzun yararına daha uygun iş görmüş oluruz.

Abidin Bey (Manisa): (Seyit Bey'in görüşüne yanıt olarak) önce hükümet bunalımını giderelim.

Eyüp Sabri Hayıroğlu (Konya): Biz Gazi Paşa Hazretlerini yargıcı yaptık. 'Bizim anayasayı değiştirmeye yetkimiz yok' demek, töreye aykırı bir meclisimiz var demektir. Meclisin Anayasayı değiştirme yetkisi apaçıktır. Hükümetimizin biçimi kesinlikle cumhuriyet olacaktır. Bundan sonra İsmet

“Arkadaşlar! Yarın Cumhuriyeti İlan Ediyoruz!”

Lozan Antlaşması İmzalanıyor

Bakanlar Kurulu Başkanı Hüseyin Rauf Orbay, yanında Meclis ikinci Başkanı Fuat Paşa (Ali Fuat Cebesoy) olduğu halde Çankaya Köşkü'ne çıkmış, yaverlere Gazi'yi derhal görmek istediklerini bildirmişti. Heyecandan adeta titriyordu.

Salona alındılar.

Gazi Mustafa Kemal banyodan henüz çıkmış, kurulanıyordu. Giyinip geleceğini bildirince, Rauf Bey ısrar etmişti. “Lütfen bizi bornozuyla kabul etsin, giyinmekle zaman harcamasın, bildireceklerimiz çok acil!..”

Lozan görüşmelerinin çok yoğun günleriydi. Herhalde olağanüstü bir şey olmuştu. Bu telaşın başka bir anlamı olamazdı.

Konuklarına karşı daima çok ölçülü davranan, tıraş olmadan kimsenin önüne çıkmayan Gazi, bornozuyla salona girdi. “Hayrola Rauf! Nedir bu telaş? Hayırdır inşallah!”

“Hayırdır, paşam, hayır!” Ani bir hareketle de Gazi'nin elini öpüverdi.

“Paşam! Sivas Kongresi esnasında sana söylemiştim. Zafere kavuşalım, ülke kurtulsun, o gün ellerini öpecektim. İşte o gün, bugün. Lozan imzalandı.”

Üç arkadaş sevinç yumağı halinde birbirlerine sarıldılar. Koltuklarına oturup kahvelerini yudumlarırken, Rauf Bey haberin ayrıntısını vermeye başlamıştı. Yaşadıkları sevinci yazıya döküp anlatabilmek çok zor.

Ziyaret sona ermek üzereydi. Tam ayrılacakları esnada, Rauf Bey, “Paşam” dedi, “Ben de izninizi rica edecektim. Sivas'a gitmek istiyorum.”

Gazi şaşırıldı: “Sivas da nereden çıktı Rauf?”

–“Paşam, biliyorsunuz benim seçim bölgem Sivas. Seçmenlerimi ziyaret etmek istiyorum.”

–“İyi ama İsmet geliyor. Onu karşılayalım, şu zaferi doya doya bir kutlayalım, sonra gene gidersen.”

Rauf Bey beklediği fırsatı yakalamıştı:

–“Asıl sorun da zaten o, paşam. Ben artık bundan böyle İsmet'le aynı masada oturamam.”

Gazi şaşırılmıştı:

“Nedenmiş o?”

Rauf Bey, sözcüklerini seçerek, her birinin altını vurgulayarak, içindekini döktü.

“Paşam biliyorsunuz Lozan görüşmeleri esnasında hükümet İsmet Bey'le pek uyum içinde çalışmadı. Hatta çoğu kez İsmet, müzakereleri sizinle yürüttü, hükümeti atladi. O nedenle ben, bundan böyle İsmet'le aynı ortamda olamam. Hele karşılayıcılar arasında hiç olamam...”

Gazi, donup kalmıştı. Sözü edilen kişi, hükümetin dışişleri bakanıydı. O'nun elini bile sıkmak istemeyen ise, o hükümetin başkanı, yani başbakanı. Bu tavırla da, adeta Gazi'ye “Ya ben, ya ismet” demiş oluyordu.

Gazi, son noktayı koydu:

“Ama o zaman istifa etmen gerekir.” Rauf Bey, anında yanıtını verdi:

“İstifa ettim bile Paşam”. Elini ceketinin yan cebine soktu, daha önce hazırlayıp imzaladığı istifa mektubunu usulca Gazi'ye uzattı.

Daha birkaç dakika önce yaşanan sevincin ölçüsünü sözcüklere dökmek olanak dışıydı.

Şimdiyse, yaşanan hayal kırıklığı, tüm salonu sarmıştı. Konuklar ayrıldılar.

Gazi'nin yüreğinden bir parça koptu.

Hükümet Krizi Büyüyor

Lozan'da imzalanan antlaşmayla kurulan, bağımsız, egemen bir devlet vardı, ama artık o devletin başbakanı yoktu. Olayı ajanslar duyurunca, dünya tam anlamıyla bir şok yaşadı.

Sürpriz istifalar bununla da kalmadı. Meclis İkinci Başkanı ve bu Çankaya ziyaretinin ikinci konuğu Ali Fuat Cebesoy Paşa da istifa etti. Mustafa Kemal Paşa'nın Harp Okulu'nun birinci sınıfından itibaren sınıf ve sıra arkadaşı olan “Salacaklı Fuat”ın istifası, Gazi'yi çok üzmüştü. Nasıl, üzmesin ki? Aralarındaki hukuk diğerlerinden farklıydı.

Fuat, St. Joseph Lisesi mezunuydu. O nedenle Fransızcası çok iyiydi. Sivil liseden geliyor olduğu için de, Harbiye'ye biraz geç katılmıştı. Okul Müdürü Mustafa Kemal'i odasına çağırması ve iki genci birbirine tanıştırmıştı:

–“Selanikli Mustafa Kemal Efendi, Salacaklı Fuat Efendi!..”

Salacaklı Fuat. Selanikli Mustafa Kemal'e emanet edilmişti. Aynı sırada oturdular. Mustafa Kemal sınıf çavuşuydu. Fransızcasını ilerletmesinde Fuat ona yardımcı oluyordu. Ayrıca Mustafa Kemal tüm Harbiye yılları boyunca, hafta sonları Fuat'ın Salacak'taki köşküne evci çıkmıştı. O yüzden de, diğerlerine rağmen Fuat'la çok daha yakın arkadaşları.

Meslek yaşamları boyunca da yolları zaman zaman keşmişti Fuat'la. Örneğin Trablusgarp cephesine gitmek üzere Derne'ye hareketinden hemen önce, Selanik'teki son yemeğini Beyaz Kule'nin 4. katında Fuat'la birlikte yiyordu. Çok üzünlenmişti. Balkan Savaşı'nın hemen öncesindeki zor ve karanlık günlerdi. Gelecek günlerden kaygılıydı.

–“Nereden döndüğümde tekrar bu şehre gelebilecek miyim, emin değilim Fuat” diyecek, bakışlarını pencereden dışarıya kaydırıp, hırsından sessizce ağlayacaktı. Fuat onu sakinleştirmeye çalışacaktı.

Selanik'in kaybedileceğinden korkuyor, anasını, bacasını düşünüyordu. Korktuğu başına geldi. O, Bingazi'de çarpışırken, Selanik tek mermi atmadan Yunanistan'a verilecekti.

Yıllar sonra 1916 yılında 2. Orduya tayin edilmişti. Rus işgaline uğrayan Muş ve çevresini Ruslardan kurtarmaya koşmuştu. Kader bu iki arkadaşı tekrar bir araya getirdi. Ali Fuat Cebesoy'un da içinde bulunduğu karargâh Ruslara esir düşmek üzereyken, Mustafa Kemal Paşa yetiştirecek ve Rusları Sarıkamış'a kadar çekilmeye mecbur edecek, böylece Fuat esir olmaktan son anda kurtulacaktı. İki arkadaşın, dağ başında, önce askerce selamlaşmaları, sonra dostça kucaklaşmaları görülmeye değerdi.

1918 Eylül'ünde Mustafa Kemal Paşa ikinci kez 7. Ordu Komutanlığına atanmıştı. Kendisine bağlı kolordulardan 4. Kolordu Komutanı İsmet (İnönü) Bey, 20. Kolordu Komutanı ise Ali Fuat Cebesoy'du.

Nihayet, 8 Kasım 1918'de Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı kaldırılınca, 10 Kasım'da Adana'dan İstanbul'a doğru yola çıkarken 7. Ordu'yu Adana'da gene bu Fuat Paşa'ya teslim etmiş, ordunun yarısını Anadolu'nun içlerine doğru kaçırtmış, silahların büyük bir kısmını Ulukışla istikametinde sevk etmişti. Ayrıca gelecek günlere yönelik planlarını da işte bu Fuat Paşa'ya aktarmıştı.

O yüzden, Fuat Paşa'nın istifası Gazi'ye çok dokunmuştu. Belli etmemeye çalışsa da...

Ali Fuat Paşa, Gazi'ye istifasını verirken, “Bu siyaset bize göre değilmiş paşam, ben orduya dönmek istiyorum!” demişti. Gitmek istediği yeri de kendisi seçmiş ve Konya'ya “Ordu Müfettişi” olarak gitmek istediğini

bildirmişti.

Oysa rütbesi bunun için yeterli değildi. Gazi, bu arkadaşının geçmişteki hizmetlerini değerlendirerek bir üst rütbeye geçmesini ve Konya'ya gitmesini sağladı, ama Rauf Bey'le birlikte arka arkaya bu iki istifa, anlamlydı. Kazım Karabekir Paşa'nın da bir süre önce istifa edip 1. Ordu Müfettişliğine gitmiş olduğu dikkate alınınca, bu istifaların planlı olduğu anlaşılıyordu.

Gazi Mustafa Kemal, istifa eden Başbakan Rauf Bey'in yerine, bu göreve Ali Fethi Okyar'ı getirdi. Fethi Bey İçişleri Bakanıydı. Bu bakanlık görevi de üzerinde kalarak, başbakanlığı yürütmeye başladı. Böylece Başbakan krizi çözülmüş gibi oldu. Sıra, Meclis 2. Başkanını seçmeye gelmişti. Meclis'te giderek yoğunlaşan bir muhalefet yaşanıyor. Örneğin, Başbakanlıktan istifa eden Rauf Bey, kendisi aday olmadığı halde, gene istifa eden arkadaşı Fuat Paşa'nın yerine Meclis 2. Başkanlığına seçilmişti. Meclis bu tutumuyla adeta Gazi'ye gözdağı veriyor, Lozan konusunda Rauf Bey gibi düşündüklerini göstermek istiyordu.

Gazi'nin yakını gözüyle bakılan yeni Başbakana yapılan eleştiriler o denli yoğunlaştı ki, nihayet Fethi Bey, üzerindeki İçişleri Bakanlığını bıraktı ve sadece Başbakanlığı yürütmeyi sürdürdü. Bu durumda bir de İçişleri Bakanı seçmek gerekiyordu.

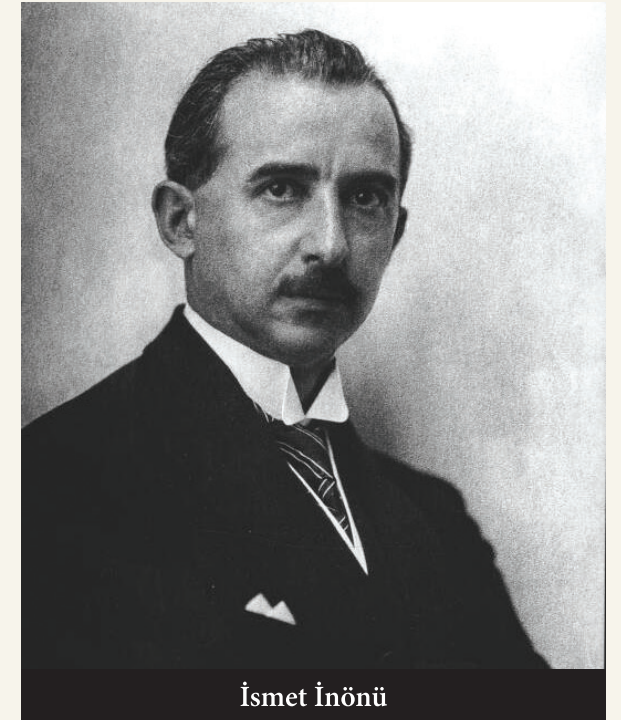
Meclis, İçişleri bakanı olarak Gazi'nin gösterdiği aday değil de, eski bir vali olan Sabit (Sağiroğlu) Bey'i bu makama seçmişti. Gazi ise bunu mahzurlu buluyordu. Taraflar arasında görüş ayrılıkları giderek derinleşiyordu. Bütün bunların daha da gerisinde yatan ise, Gazi'yi bu tür sorunlarla uğraştırarak bir cumhuriyet kurması ihtimalini zayıflatmak, en azından erteletmek fikriydi. Bunu da daha birkaç ay önce yüzüne karşı söylemişlerdi. Gazi'nin o günü unutmaması mümkün değildi.

Gerçekten de, 19 Temmuz 1922 akşamı O'nu Refet (Bele) Paşa'nın Ankara Etlik'deki Kalaba'da bulunan bağ evine yemeğe davet etmişlerdi. Yemektekiler, en yakın silah arkadaşlarıydılar. İlk sözü Rauf Bey almış ve sözü hiç eğmeden, bükmeden, doğrudan hedefine yönelmişti. Rauf Bey şöyle diyordu: “Kemal, yemek için toplandık ama bizim seninle konuşacak bir konumuz daha var. Şimdi onu konuşacağız. Bak kardeşim, bu Meclis senden korkuyor. O yüzden, tartıştıkları konular sana kadar gelmiyor, ama ben başbakanım. Şikâyetler de bana geliyor.”

Gazi şaşırılmıştı. “Benim neyimden korkuyorlarmış?...” deyiverdi.

Bunun üzerine Rauf Bey içini dökmüştü: “Senin bir gün bir fırsatını yakalarsan cumhuriyet kuracağından korkuyorlar. Dedikodular o kadar abartılıyor ki, içlerinden kimileri bir gün senin padişahı bile bu ülkeden kovacağına kaygısını taşıyorlar...”

Bunun üzerine Gazi, Rauf Bey'e, “Peki, Rauf, senin Sultan

İsmet İnönü

Vahdettin ile ilgili görüşün nedir?” diye sormuştu. Rauf Bey’in yanıtı, cumhuriyet konusunda da, padişahlık konusunda da Rauf Bey’in ne düşündüğünü net anlatıyordu.

Rauf Bey şöyle yanıtladı: “Benim babam, padişahın baş mabeyinliğini yaptı. Boğazında, padişahın ekmeği var. O nimet şimdi benim boğazımda. Ben yediğim ekmeğe ihanet etmem kardeşim. Ayrıca aldığım İslam terbiyesi nedeniyle de, halife olduğu için, padişaha o yönden de bağlıyım. O makamlar ulvi makamlardır. Senin, benim gibi kişilerin aday olabilecekleri makamlar değildir. Bana göre bizim görevimiz bitmiştir. Hepimize önderlik yaptın, vatani kurtardın, biz de senin emrinde çalıştık ama bize göre bizim görevimiz sona ermiştir, şimdi emanetin sahibine iadesi gerekir...” demişti.

Bunun üzerine Gazi aynı soruyu ev sahibi Refet Paşa’ya sormuştu. Refet Paşa:

Hüseyin Rauf Orbay

Ali Fuat Cebesoy

Refet Bele

Ali Fethi Okyar

“Aynen, Rauf Bey gibi düşünüyorum, paşam” diye yanıtlamıştı. Masadaki diğer konuk Ali Fuat Cebesoy’dü. O’nun yanıtı biraz farklıydı:

“Biliyorsunuz, Moskova’dan henüz döndüm. Durumu pek bilmiyorum, bana birkaç gün izin verin, yanıtımı daha sonra vereyim...” demişti. Yani Salacaklı Fuat bile “Ben senin yanındayım Kemal” diyememişti.

Bunun üzerine Gazi:

“Benden ne yapmamı istiyorsunuz?” diye sormuştu. “Çık yarın Meclis kürsüsüne, bunları yapmayacağına söz ver...” demişlerdi.

“Verin bana bir kâğıt” dedi, gece yarısı bağ evinde kâğıt bulamadılar. O zaman sigara paketinin kapağını yırttı ve arkasına şunları yazdı: “Günü geldiğinde padişahla ilgili kararı, en yüce icrai organ olan TBMM verecektir.” Arkadaşlarına okudu ve:

“Yarın Meclis’te bu metni okursam, size göre Meclis teskin olur mu? Bu endişeleriniz giderilmiş olur mu?” “Evet”, dediler, “Çık bu metni oku”.

Ertesi gün kürsüye çıktı ve bu metni okudu.

Diğer arkadaşlarıyla da yolları bu noktadan itibaren ayrılmıştı. Bu arkadaşlarıyla ve bu Meclisle Cumhuriyete gidemeyeceğini anlamıştı. Ertesi gün Gazi’nin 128 arkadaşı, yeni seçimlere gidilmesi için Meclis Başkanlığına önerge sunuyorlardı. O günkü Anayasaya göre her iki yılda bir seçim yapılıyordu, Meclis dönemini doldurmuştu. Gazi de, bu krizi ancak böyle atlatabilirdi, ama aynı arkadaşları şimdi de işte karşısında yer almışlar, bu kez Lozan imzalandıktan sonra bile ardı ardına krizler yaratılıyordu. Gazi, Başbakan Fethi (Okyar) Bey’i ve hükümet üyelerini 26 Ekim günü Çankaya’ya yemeğe davet etti ve bu yemekte, Başbakan Fethi Bey’den istifa etmesini istedi.” Çok yoruldu Fethi Bey, sürekli eleştiriliyor, lütfen çekilin, bırakalım Meclis, istediği gibi bir hükümet kursun. Buna hiç müdahale etmeyelim. Hatta yardımcı olalım. Mademki bu hükümeti bu kadar eleştiriyorlar, o halde bakan olan arkadaşlarımız, yeni kurulacak hükümette de kendilerine görev verilirse, bu görevi kabul etmesinler. Bırakalım Meclis, bu sürekli eleştirdiği hükümetin tamamen dışından bir hükümet çıkarsın.

Yalnız Fevzi Paşa gene Genel Kurmay Başkanlığını kabul etsin. Zira o kritik görevde değişiklik olmaz.”

Bu talimat yerine getirilir ve Fethi Bey hükümeti çekilir. Şimdi Meclis daha büyük bir sorunla karşı karşıyadır. Bir bakanlık için tek bir isimde buluşamayan TBMM, şimdi 12 Bakanlık için uğraş vermektedir ve herkesin mutabık kaldığı bir hükümetin kurulabilmesi ise neredeyse olanaksız görülmektedir.

Milletvekilleri evlere dağılmışlar, listeler hazırlamaktadırlar, ama aradan üç gün geçmesine rağmen sonuç alınamamıştır.

Dışardan bakılınca görülen manzara şudur:

Daha üç ay önce bağımsızlığını ilan edip, devlet kurduklarını iddia eden Türkler, şimdi bir hükümet kuramamaktadırlar. Bütün dünya dikkat kesilmiş, Ankara’yı izlemektedir. Bu durum bu şekliyle uzun süre devam edemez. Hükümetin toptan istifasıyla şimdi kriz daha da büyümüş, Gazi adeta yangına körükle gitmişti. Bunun ince bir hesap olduğunu henüz kimse fark edememişti. Tüm yaşamı sorunları çözmekle

O’na başvuralım, gelsin o bu sorunu çözsün de, yerine otur. Ben bu davet üzerine Meclis’e gelir, çözüm önerimi sunarım.

Plan bundan ibarettir. Sofra erken dağılır. Gazi sadece İsmet Paşa’yı alıkoyar. Onlar bütün gece, gerekli Anayasa değişiklik maddelerini kaleme almakla uğraşırlar. Rejimin adının cumhuriyet olduğuna ilişkin madde değişiklikleri yapılır, hükümetin nasıl teşkil edileceğine ilişkin maddelerde ve cumhurbaşkanının seçimine ilişkin maddelerde gereken düzenlemeler yapılır. Bellidir ki tüm Türkiye, bambaşka bir güne doğmak üzeredir.

Bu plan ertesi gün aynen uygulanır. Gazi, davet üzerine Meclis’e gelir, kürsüye çıkar, çözüm önerisini sunmak üzere birkaç saat izin ister. Daha sonra odasına geçer, Meclis’teki sözü geçen birkaç milletvekili arkadaşıyla konuşur ve nihayet kürsüye çıkar. Krizin kaynağını bulduğunu ifade eder, bunun seçim sistemimizdeki aksaklıktan kaynaklandığını anlatır. Oysa çağdaş

geçmiş olan Gazi, belli ki beklediği anın geldiğine emin olmuş ve düğmeye basmıştı: Şimdi bir plan adım adım uygulanacaktı.

Krizden Cumhuriyet Doğuyor

28 Ekim 1923 günü öğlene kadar Meclis’te çalışmış, şimdi Çankaya’ya gitmek üzere ayrılıyordu. Meclis koridorunda, kendisiyle görüşmek üzere bekleyen Kemalettin Sami ve Halit Karsıalan Paşalarla karşılaştı beraberinde İsmet İnönü, Meclis Başkanı Kazım (Özalp) Paşa, Ali Fethi Okyar olmak üzere Çankaya’ya çıktı. Köşke geldiğinde, diğer arkadaşları Ruşen Eşref Ünaydın ve Fuat Bulca’yı bir konuyu görüşmek üzere kendisini bekler durumda buldu ve onları da yemeğe alıkoydu. Akşam yemeğine işte bu konuklarla oturdu ve yemek henüz başlamıştı ki, kısa bir süre sonra, kesin bir ifadeyle: “Arkadaşlar! Cumhuriyeti yarın ilan edeceğiz” dedi. Masadaki coşku anlatılmazdı. Kafasındaki planı tüm ayrıntısıyla açıkladı. Aslında plan çok basit ve çok gerçekçiydi. Neden hükümet kurulamıyordu? Çünkü mevcut sisteme göre, her bakan ayrı ayrı oylanıyordu. Meclis’te pek çok grup vardı. O yüzden aynı isim üzerinde mutabakat sağlanamıyordu. Gazi, bu zaafı görmüştü. O halde Anayasa’da değişiklik yaparak bu zafiyetten kurtulup, tüm uygar dünyanın kabul ettiği, evrensel seçim sistemlerine gitmek gerekirdi. Ama o takdirde kurulacak hükümet bir cumhuriyet hükümeti olurmuş, bu da birilerinin hoşuna gitmezmiş... Bu, halli nispeten daha kolay bir sorundu.

Böyle bir rejim değişikliğini tasvip etmeyecek ve buna muhalefet yapacak tüm lider karakterde kişiler, Ankara dışındaydılar. Gazi bu fırsatı çok iyi değerlendirdi ve o yüzden “Cumhuriyeti yarın ilan edeceğiz” dedi. Bütün muhalefet liderleri Meclis dışında, İstanbul’da, Refet Bele’nin evinde toplantı halindeydiler.

Gazi iş bölümünü şöyle yaptı:

“Yarın Grup toplanınca, gene bir sonuç alamamış olacaklar. O zaman, Kemalettin Paşa, sen söz al, kürsüye çık ve günlerdir bir buhran içinde bocalayıp duruyoruz, bir hükümet üzerinde anlaşamıyoruz. Bütün bir dünya da bizi gözlüyor. Bu durum, ilelebet böyle gidemez. Bu grubun bir partisi, bu Meclis’in bir başkanı var. Her ikisinin de başkanı Mustafa Kemal. Çankaya’da oturuyor.

devletlerde bu işlerin çok kolay yürüdüğünü, çünkü o ülkelerde, her bakanın tek tek ve ayrı ayrı oylanmadığını, tüm hükümetin tek liste halinde oylanacağını, Meclis bu listeye güven göstermediği takdirde bir başka listenin hazırlanması gerekeceğini, gene seçimi yapacak olanın Meclis olduğunu anlatır, örnekler verir ve bütün bunların olabilmesi için ise, seçim usulünü değiştirmek üzere Anayasada değişiklik yapılması gerektiğini ifade ederek, önerisini de tartışılmak üzere komisyona verip, kürsüden iner.

Şimdi konu, bir anayasa meselesi haline dönüşmüştür. Bunun lehinde, aleyhinde konuşmalar olur ve sonunda gereken anayasa değişikliklerinin yapılmasına karar verilir ki, aslında bu da “cumhuriyet” demektir. Zira cumhuriyetlerde bir cumhurbaşkanı, başbakanını seçer ve hükümet listesini başbakan hazırlayarak cumhurbaşkanına, o da Meclis’e sunar. Kabul görürse, hükümet güvenoyu almış olur ve kolayca kurulur. Güvenoyu alamazsa, cumhurbaşkanı aynı başbakana veya bir başka başbakana hükümeti yeniden kurma yetkisi verir. Liste, her defasında tümüyle oylanacağı için, diğer sisteme nazaran çok daha kolay sonuç alınan bir sistemdir. Ne var ki, bu sistemin de adı cumhuriyettir. Esasen bu sistem, yani cumhuriyet, Amasya Tamimi’nden itibaren, Erzurum ve Sivas Kongrelerinde alınan kararlar ışığında kurulan TBMM’nin adım adım izlediği yoldur. Henüz adı konmamıştır, şimdi adı konmaktadır.

İlgili komisyon gereken madde değişikliklerini ivedi olarak görüşme kararı alır ve Gazi’nin bir gece önce İsmet Paşa’ya dikte ettirdiği Anayasa maddelerini tartışır, oylar ve kabul eder. Böylece “Yaşasın Cumhuriyet” çığlıkları arasında cumhuriyet ilan edilir. Kısa bir aradan sonra Cumhurbaşkanı seçimine geçilir. Tarih: 29 Ekim 1923, Pazartesi. Tek ve doğal aday olarak Gazi Mustafa Kemal, salonda bulunan 158 milletvekilinin oybirliğiyle cumhurbaşkanı seçilir. İşte o cumhurbaşkanının ve kurduğu o cumhuriyetin, 1938 yılına kadar gerçekleştirdiği tüm devrimlerin dinamik gücü, bizleri bugünlere ve bugünkü konumumuza getirdi. Daha ileriye taşımak hepimizin en asal görevidir.

Cumhuriyet Bayramımız Ebedi Olsun...

Atatürk'ün Hastalıkları Yemekte Gelen İlk Kalp Spazmı

Dr. Orhan Çekiç

Atatürk İlkeleri ve Devrim Tarihi Öğretim Üyesi

Atatürk fevkalade sağlam ve sportmen bir bünyeye sahipti. O nedenle sürdürdüğü yaşamın tüm zorlukları ile kıyaslanırsa, gençliğinde geçirdiği hastalıkların pek de önemli olmadıkları sonucuna varılabilir.

Trablusgarb Savaşı esnasında Bingazi'de gözünden yara almış.(1) Birinci Dünya Savaşı esnasında da böbreklerinden rahatsızlanarak Avusturya'da Karlsbad'da bir süre tedavi görmüştü.(25.5.1918-2.8.1918)(2)

Böbrek ağrıları zaman zaman nüksettiği için fırsat buldukça sıcak su banyosuna ve kaplıca tedavisine devam etmesi bundandır. Çanakkale'de, göğsüne gelen şarapnel parçasından göğüs cebinde taşıdığı saatin parçalanmasıyla hafif bir yarayla kurtuluşunu bir yana bırakırsak, Sakarya Savaşı esnasında aniden ürken atının düşürmesiyle kırılan kaburga kemiklerinin tedavisi dışında ciddi bir rahatsızlığı olmamıştı.

Cumhurbaşkanı seçildikten sonra Gazi Mustafa Kemal'in sağlık durumuna ilişkin ilk haber Kasım 1923'te çıktı. 11 Kasım 1923 günü, Çankaya'da öğle yemeği esnasında kalp spazmı geçirdi. O günlerde eşi Latife Hanım zatürre olmuştu ve tedavisi için köşkte bulunan Dr. Refik Bey ilk müdahaleyi yaptı, kriz geçti. İki gün sonra tekrar nüksetti ve bunun üzerine İstanbul'dan kalp uzmanı Dr. Ömer Neşet İrdelp çağrıldı. (13 Kasım 1923) (3).

Resmi Açıklama: "Ciddi Bir Şey Yok !.. "

Rahatsızlığın çok çalışmaktan ve yorulmaktan ileri geldiği, ciddi bir şey olmadığı açıklandı. Dinlenme; alkol, tütün ve kahveyi azaltma önerilerini yerine getirerek iki ay rejim yapan Gazi Paşa tüm sağlığına tekrar kavuştu. Aradan üç yıl daha geçmişti. 22-23 Mayıs 1927 gecesi kalp krizi Büyük Nutku hazırlamak için çok yoğun bir tempoda, bazen hiç ara vermeden otuz saat çalışan Gazi Mustafa Kemal'i uykuda yakaladı.(4) Bu kriz üç gün sonra üç defa tekrarlandı. Dr. Refik Saydam ile Dr. Asım (Arar) ilk müdahaleleri yaptılar ve Prof. Dr. Neşet Ömer Bey tekrar İstanbul'dan getirildi. Teşhis üç yıl öncesinin aynı idi: "Fazla yorgunluktan doğan asabi bir hal!.." Ayrıca Neşet Ömer Bey Almanya'dan iki uzman hekimin getirilmesini önerdi. Bunun üzerine "Berlinden Prof. Dr. Krons ile Münih'ten Prof. Dr. Von Romberg davet edildiler. Profesörler Gazi'nin çok sigara içmekten ileri gelen bir anjin geçirmiş olduğuna karar verdiler. Mutlak dinlenme tavsiyesinde bulundular ve gittiler. Bu konu bir daha gündeme gelmedi.

Aradan sekiz ay geçmişti ki, 13 Şubat 1928 günü bir Fransız Gazetesi "L'Echo de Paris" durup dururken "Kemal Paşa'nın Sağlığı Tehlikede" başlıklı bir haber yayımladı. Bu bir sansasyon gazetesi idi ve asılsız olan bu haber tamamen maksatlı idi. Habere göre Mustafa Kemal sözde Ankara sokaklarında aniden yere düşüp baygınlık geçirmişti. O günlerde devrim nitelikli pek çok yenilikler Türk toplumuna kazandırılıyor, bunların benimsetilmesi için Mustafa Kemal olağanüstü bir çaba harcıyordu. Türk Devriminin kaderi, büyük ölçüde cumhurbaşkanının kişiliğine bağlıydı, bu nedenle O'na ilişkin sağlık haberleri toplumda çok etkili oluyordu. Fransız gazetesi bu haberin kaynağını açıklamıyor, sadece sağlam bir kaynak olduğunu söylemekle yetiniyordu.

YALAN HABER TÜM DÜNYA'YA YAYILIYOR

Fransız gazetesinin bu haberi aynı gün Londra'da da "The Daily Telegraph" gazetesinde yayımlandı. Bunun üzerine Londra Büyükelçimiz Ahmet Ferit (Tek),

bu haberin tekdiz edilip edilmeyeceğini Ankara'ya sordu. Bu yalan haber bu iki gazetede çıkınca Reuter Ajansı da hemen bu haberi aldı, doğruluk derecesini inceletmeden tüm Avrupa'ya yaydı. Ertesi gün yani 14 Şubat 1928 günü, sanki bir merkezden düğmelerine basılmış gibi, çeşitli Avrupa gazeteleri sözde hastalık haberini tüm dünyaya duyurdular. The Daily Express, The Daily Herald, The Morning Post, The Guardian, hatta daha çok ekonomi konularına ağırlık veren The Financial Times, okurlarına bu yalan haberi ilettiler.

Aniden bastıran bu yayınlar Türkiye'de şaşkınlık yarattı. Dış işleri bakanlığı Anadolu Ajansı aracılığıyla haberi tezelden yalanlattı. Yurtdışında da yalanlatılması için elçiliklere talimatlar verildi.

Bu esnada The Times gazetesinin bir muhabiri Ankara'da Atatürk'le görüştü ve hastalık haberlerinin ne kadar yalan olduğunu, izlenimleriyle birlikte 22 Şubat 1928 günü gazetesine yazdı. Bu yazı olumlu bir etki yaptı ve kısa bir süre sonra bu asılsız haberler gazetelerde görülmez oldular. 21 Mayıs 1928'de Afganistan Kralı Amanullah Han ve eşi Atatürk'e resmi ziyarette bulundular. Aynı yılın sonuna doğru Gazi harf devrimini anlatmak üzere "başöğretmen" olarak uzun bir yurt gezisine çıktı ve bütün etkinlikler hastalık haberinin ne kadar uydurma olduğunu göstermekteydi. Sekiz yıl boyunca bir daha rahatsızlık konusu gündeme gelmedi.

1936 Kasımı 'nda Atatürk yeniden rahatsızlandı. Dr. Refik Saydam ile Dr. Asım İsmail Arar kendisini muayene ettiler. Göğsünde kan toplanması olduğunu, dikkat edilmezse zatürreye dönüşebileceğini belirttiler. Beş günlük tedaviden sonra Atatürk iyileşmişti.

Doktorların Uyarılarına Rağmen, Hatay Meselesi Yüzünden Yoğun Tempoda Çalışıyor

"Kırk asırlık Türk yurdu, düşman elinde esir kalmaz !.."

1937 yılı sonlarına doğru Atatürk'ün sağlığı konusunda yeniden söylentiler çıkmaya başladı. Bu söylentiler bu kez gazetecilerden değil diplomatlardan çıktı. Bir süre diplomatlar arasında gizli yazışmalara yol açtı. Bu dönem Hatay sorununun son derece gerginleştiği, Atatürk'ün gece gündüz demeden sabahlara kadar çalıştığı dönemdir.

Atatürk Hatay sorununu kendi kişisel sorunu haline getirmişti. İskenderun Sancağı olarak bilinen bu bölgeye Hatay adını kendisi vermişti. Adana'yı ziyaretinde kendisini karşılayan ve "...bizi de kurtar!.." diye bağırarak Hataylılara dönmüş "Kırk asırlık Türk Yurdu düşman elinde esir kalamaz..." demişti. Derin tarih bilgisiyle dört bin yıl önce Büyük göç esnasında Hetiya Türkleri'nin gelip bugünkü Hatay yöresine yerleştiklerini biliyordu. Kırk asır sözü buradan geliyordu, yöreye Hatay adını vermesi de bundan kaynaklanıyordu.

Çöken Suriye cephesine iş işten geçtikten sonra komutan olduğunda geri çekilen birliklerden bir ordu teşkil etmiş, Misak-ı Milli sınırlarını o günden çizmiş ve Hatay'ı Türkiye sınırları içine bırakacak şekilde bir hat çizerek Mehmetçiğe "Düşman hattın öbür yanına girmeyecek!" emrini vermişti ve İngilizler bu hattın önünde çakılıp kalmıştı. Bu arada Mondros Ateşkes Antlaşması imzalanmıştı. İngilizler ateşkesin 7. maddesini işleterek İskenderun'a çıkmak istiyorlardı. Mustafa Kemal ise Sadrazam Ahmet İzzet Paşa'ya gönderdiği telgraflarda adeta isyan ediyor, "İngilizler İskenderun'a çıkarsa, askere ateş etmesini emrettim" diyordu. Doğu Akdeniz'in ucunda bulunan, Kıbrıs'ı ve Kızıldeniz'i, böylece de Hint Okyanusu'nu kontrol

edebilen bu liman kentinin yani İskenderun'un ne denli jeopolitik öneme sahip olduğunu çok iyi biliyor, bu yurt köşesini de mutlaka sınırlarımızın içine almaya çalışıyordu.

Hatay sorunu Lozan'da özel bir statüye bağlanmış ve Suriye ile birlikte Fransız Mandası'na terk edilmişti. Fransız yönetimi son bulacağı zaman, o zamanki adıyla İskenderun Sancağı'nın Suriye'ye mi katılacağı, Türkiye'nin mi olacağı konusu günü geldiği zaman görülecek, yörede yaşayan insanların kökenleri dil ve tarih bağları incelenmek suretiyle plebisit yoluyla çözülecekti. O nedenle Atatürk Lozan Antlaşması'ndan sonra da Milli sınırlarımızın dışında kalan bu yöreyi dikkatle izlemiş, bölgede yaşayan Türk unsurların o yöreden göç etmemesine özen göstermiş, öte yandan da koşulların olgunlaşmasını beklemişti.

İşte şimdi o koşullar oluşmaktaydı. Fransa 1936 yılında Suriye'den çekileceğini resmen ilan etmişti. Bağımsızlığını kazanacak olan Suriye, Hatay'ın da bu topraklara katılması gerektiğini düşünüyordu. Atatürk ise yoğun bir diplomatik atağa kalkmış, bizzat yönlendirdiği politikalarla her şeyi ile Türk olan Hatay'ın gerçek sahibine verilmesi gerektiği konusunda kesin tavrını koymuştu.

Sefaretlerarası Haber Trafığı

İşte tam bu sırada Ankara'daki Fransız Büyükelçisi M. Ponsot 1937'de Atatürk'ün sağlık durumunun kötüye gittiğini Paris'e rapor etti.(5) . Fransa Dışişleri bakanlığı bu durumu gizlice Paris'teki İngiliz Büyükelçiliği'ne duyurdu. İngiliz Büyükelçisi Sir Erle Phipps, 28 Aralık 1937 günü bu gizli haberi Londra'ya ilettiler. Şunları yazdı: "Saint-quentin" (Fransa Dışişleri Bakanlığı), Kemal Atatürk'ün sağlığı konusunda Fransa'nın Ankara'daki büyükelçilerinden pek kaygı verici raporlar aldıklarını belirtti ve birkaç gün önce gelen bir raporu okudu. Ponsot'un Curnhurbaşkanı'na yakın çevrelerden aldığı sanılan bilgiler Atatürk'ün zihni ve fiziki bir çöküntüye gitmekte olduğu izlenimini veriyor. Atatürk son günlerde sık sık kendini kaybediyormuş.(6)

İngiltere'nin Paris'teki Büyükelçisi, Fransız Dışişleri Bakanlığı'nın kendisine sızdırdığı raporu Londra'ya

İstanbul'da bugünkü Harp Akademileri'nin bulunduğu bölgede askeri tatbikatı izliyor. Bu gece hiç uyumamıştı. Yorgunluğu bakışlarından belli oluyor. (29 Mayıs 1936)

aktarmaya devam ediyordu. Bu rapora göre bir süre önce Atatürk Anadolu'da uzunca bir seyahate çıkmıştı ve bu yolculuk esnasında sık sık baygınlık geçirmişti. Özel tren zaman zaman kuytu yerlerde durdurulup saatlerce bekletilmişti.

Atatürk baygınlık durumundan kurtulunca da şartıcı davranışlarda bulunuyordu. En sadık dostu ve arkadaşı İsmet İnönü'yü de böyle sınırlı bir zamanında başbakanlık görevinden almıştı. Görünen o idi ki, Fransa Hükümeti, "Büyük adamın göçüp gideceği, Türk devlet gemisinin birden bire motorsuz ve dümensiz kalacağı gün için hazırlıklı olmak durumunda" idi ve o gün, belki de pek uzak değildi.

Bu karamsar raporda dikkat çekici bir cümle daha geçiyordu: "Bu durumda, Atatürk herhangi bir çılgınca veya ölçüsüz davranışta bulunursa, Fransa hükümeti buna şaşmamalıdır" deniliyordu. İşte buraya bir "mim" koymak gerekir. Açıkça görünen odur ki bu sözlerin arkasında Hatay sorunu yatmaktadır. Fransız diplomatları Atatürk'ün sağlığının artık "anormal" olduğu ve bu sıralarda alınacak bir kararın da "çılgınca ve ölçüsüz" olabileceği söylentisini yayarken ve bunu gizlice İngiltere'ye duyururken, siyasi bir amaç gütmüyorlar mıydı sorusu akla gelmelidir. Atatürk Hatay'ı milli dava haline getirmişti. Bundan dönmek, gerilemek niyetinde değildi. Bu konuda daha da ileri gidebilir, kesin kararlar alabilirdi. Acaba Fransa diplomasisi, muhtemel bir Türk kararını önceden zayıf

düşürmek, bunu "hasta bir adamın çılgınlığı" biçiminde göstermek için zemin mi hazırlıyordu sorusunun yanıtı kesinlikle "evet" olmalıdır. Fransa Türkiye'den değil ama çok iyi tanıdıkları Atatürk'ten çekinmektedir. Kendisine İngiltere gibi bir yandaş aramaktadır. Bu nedenle de uydurma hastalık haberini İngiltere'nin kulağına fısıldamaktadır.

Böylece Atatürk'ün sağlığına ilişkin olarak İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na ilk gelen haber bu oldu. Fransız çıkışlı haberin aslı ve nedeni ne olursa olsun İngiltere konuya hemen önemle eğildi. Raporun gelişinin ertesi günü, 29 Aralık 1937 günü, İngiltere'nin Ankara Büyükelçiliği'ne çok acele ve gizli şifreli bir telgraf çekildi. Dışişleri Bakanı Mr. Eden'in İngiltere dışına geziye çıkmak üzere olduğu da belirtilerek, Büyükelçilikten 48 saat içinde bilgi istendi.

Ankara'daki İngiliz Büyükelçisi Sir Percy Loraine ertesi gün, yine özel ve gizli bir şifre telgrafla karşılık verdi: "Atatürk'ün zihni ve fiziki durumunda bir gerileme olduğunu doğrulayamam". Ayrıca Büyükelçi, Fransız raporunun bu kadar karanlık olmasının arkasında Hatay olabileceğini, bu konunun Atatürk'ün en hassas konusu olduğunu ve Türkiye'nin Atatürk'ü bu konuda sonuna kadar destekleyeceğine emin olduğunu ekledi. Atatürk'ün sağlığı konusunda 1937 yılı sonunda Paris -Londra -Ankara arasındaki gizli yazışmalar bir hafta kadar sürdü. 1938 yılının ilk günlerinde kesildi. Bu

arada sadece Türk makamlarının kendi aralarındaki yazışmalar sürüyordu.

Paris'ten İlaç Siparişi

4 ocak 1938 günü saat 16:45'te Ankara'dan Paris'e "acele" faks çekildi:

"Vaccin Enterococciqe Stop. 54 Reu Faubourrg Saint Honere Stop. Doktor Cuny mamulatu stop. Yirmibeş kutunun acilen gönderilmesini saygılarımla dilerim-Süreya Anderiman."

Anderiman, Türkiye Cumhurbaşkanlığı Özel Kalem Müdürüdür. Telgrafı Paris Büyük Elçimiz Suat Davaz'a çekmektedir. Paris'ten acele ilaç istenmekte, hangi adresten temin edileceği de özellikle belirtilmektedir.

Atatürk için ilaç siparişleri 1938 yılının ilk günlerinde sürüp gider. Ayrıca Vichy maden suyu da sipariş edildiğine bakılırsa Atatürk'ün rejim yapmaya başladığı anlaşılabilir. Hükümet resmi bir açıklamada bulunmamaktadır. O halde rahatsızlığı fazla ciddiye alınmamaktadır. Sadece Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Aras, İngiliz Büyükelçisi'ne Atatürk'ün soğuk algınlığı geçirmekte olduğunu ama hala o bilinen yoğunlukta çalışmalarını sürdürdüğünü, ciddi bir şeyi olmadığını söylemiştir.

Atatürk'e Suikast Hazırlanıyor ve Suikast İçin İngiltere'den Mali Destek İsteniyor...

Fransa ve İngiltere'nin Atatürk'ün sağlığı ile bu kadar yakından ilgilendiği o dönemde, Londra'da Atatürk'ün sağlığını, hatta hayatını yakından ilgilendiren bir başka gelişme olmaktadır. Atatürk'e Şubat 1938'de harekete geçilmek üzere bir suikast hazırlanmıştır ve bu suikastın gerçekleşmesinde harcamak üzere suikastı düzenleyenler İngiltere'den resmen parasal destek istemektedir.

Suikastı Hazırlayan Abdülaziz'in yeğeni Prens Sami'dir, İngilizlere resmen müracaat eden de üç yıldır Londra'da oturmakta olan ve bu tür temaslarda "Tam yetkili" kılınmış olan oğlu Prens Bahattin Sami'dir. Suikastı gerçekleştirecek olanlar ise Türkiye'dedirler.

Prens Bahattin Sami İngilizlere şunu söylemektedir:

"Cumhuriyet rejimi varlığını Atatürk'e borçludur ama, bu rejim gelenekçi bir yapıya sahip olan Türk halkının özüne aykırıdır. O yüzden bu rejim yerleşmemiştir, yerleşemez. Atatürk ölürse, rejim de yıkılacaktır. Nasıl olsa saltanat tekrar kurulacaktır. O zaman da tahta İngiltere yanlısı olan ve tahtın varisi konumunda bulunan babası Prens Sami geçecektir, ya da Almanya yanlısı olan son halife Abdülmecid tahta çıkacaktır. Yaklaşmakta olduğu kesin olan 2. Dünya savaşında Almanya ve İngiltere'nin 1. Dünya Savaşında olduğu gibi "karşı cephe"de savaşa gireceği belli olduğuna göre Türkiye'nin tutacağı taraf çok önemlidir. Eğer tahta Almanya yanlısı bir padişah geçmesi istenmiyorsa, İngiltere mutlaka Prens (Şehzade) Sami'yi desteklemeli ve ihtiyaç olan 100.000 İngiliz lirasını vermelidir."

Belki şaşılacaktır ama, Türk İstihbarat Teşkilatı'nın bu gelişmeden haberi vardır. Zaten öyle olmasa Atatürk'ü yaşamı süresince 13 kez suikast teşebbüsünden kurtarmak mümkün olmazdı.

Prens Bahattin Sami, görüşlerini yazılı bir proje halinde İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na 4 Nisan 1938 günü sunmuştur. Zira bu arada Türk Hükümeti 30 Mart 1938 akşamı, Anadolu Ajansı aracılığıyla, Atatürk'ün kuvvetli bir grip geçirdiğini, durumu önemli olmadığı halde, konsültasyon için Fransadan Prof. Fiessinger'in

davet edildiğini, kendisine sadece bir buçuk ay istirahat tavsiye edildiğini, resmi bildiri olarak yayımlanmış bulunmaktadır. Bu, Atatürk'ün hastalığı ile ilgili ilk resmi duyurudur. Bu resmi duyuru yapılır yapılmaz Osmanlı saltanatçıları yeniden umuda kapılmışlar ve hatta harekete geçerek projelerini İngiltere'ye sunmuşlardır bile.

Türkiye'den Görünüm

Bu projenin ayrıntısına geçmeden, bu olayın beş ay öncesine dönüp konunun bir de Türkiye'den görüntüsüne bakalım.

Türkiye'nin Londra Büyükelçiliği Başkatipli Hikmet Anlı 1 Kasım 1937 günü İngiltere Dışişleri Bakanlığı görevlilerinden Mr.Bowker'ı ziyaret eder ve :

"Türk Hükümeti'nin aldığı bilgilere göre Osmanlı Saltanatçıları son zamanlarda yıkıcı çalışmalarını hızlandırmışlardır. 150'liklerden bazılarının kurmuş bulundukları "Osmanlı Hanedanı'nın ve Hilafetinin Haklarını Koruma Cemiyeti" (ligi) Türkiye'ye karşı yeniden yıkıcı faaliyetler planlamaktadır. Cemiyet, eski Halife Abdülmecid ile sıkı temastadır. Ayrıca Cemiyetin "Bir Yabancı Devlet" ile de ilişkileri vardır. Bunların İngiltere'de de ajanları olabileceği düşünülmektedir. Cemiyetin ileri gelenleri Prens Şevket, Rıfık, Aziz, Nuri ve Gümülçineli İsmail Hakkı'dır. İngiltere Hükümeti bu cemiyetin ajanları, teşkilatı ve emelleri hakkında bilgi verebilirse Türk Hükümeti bundan memnun kalacaktır" der.

Dikkat edilirse burada Prens Sami'den v.s. bahsedilmemektedir. Bu Türk teşebbüsü İngilizleri telaşlandırır ve oldukça güç durumda bırakır. Gerçekten de İngiliz Dışişleri'nin elinde bu konuda epey bilgi vardır. Saltanatçıların bir kolu İngiltere'ye uzanmıştır. Prens Bahaeddin Sami, Londra'da faaliyette bulunanların başındadır. Ayrıca Mr. Keith Williams ve Mr. Biddulph adlarında iki İngiliz de işin içindedir. Ne var ki bu bilgiler Türk Hükümeti'ne verilemez türde bilgilerdir.

Ama öte yandan da "Ya Türklerin tüm bu ayrıntılardan haberleri varsa?" korkusu İngilizleri telaşlandırır ve

kendi aralarında 30 sayfa kadar yazışmalar yapmalarına yol açar. Sonuçta Türkiye Büyükelçiliği'ne "sadece sözlü olarak" çok kısa bir iki şey söylemekle yetinilmesi uygun görülür.

Nitekim 13 Kasım 1937 günü Başkatipli Hikmet Anlı, bilgi almak için yeniden İngiltere Dışişleri Bakanlığı'na gittiğinde aldığı bilgiler oldukça baştan savmadır. Bu bilgilerin özeti şudur:

"Eski hanedan sülalesi Türkiye'de saltanatı yeniden kurmaya çalışmaktadır. Ancak bu hanedanda iki zıt hizip gurubu bulunmaktadır. Birinci grup ölü sultanın (Vahdettin'in), ikinci grup ise eski Halife'nin (Abdülmecid'in) etrafında kümeleşmiş bulunmaktadır. Ayrıca bu kişiler Sultan Abdülhamid'in teresini karşılık göstererek City'den (Londra Borsası'ndan) para bulmaya çalışmaktadırlar. Bu bilgiler çok önemli olmadığı için Türk Hükümetine vermeye gerek görülmemiştir."

Türk İstihbaratı'nın Elindeki Bilgiler

Evet, verilen bilgi bu kadardı ve çok eksikti. Daha doğrusu Türk İstihbaratı'nın elinde bundan daha çok bilgi vardı. Buna göre, Abdülmecid Grubu Almanya yanlısı idi ve Almanya ile ilişkileri vardı. Vahdettin Grubu ise İngiliz taraftarıydı ve onların da İngiltere ile ilişkileri vardı. Vahdettin'in ölümünden sonra bu grubun elebaşısı, Sultan Aziz'in yeğeni olan Prens Sami idi. Bahaeddin Sami saltanat sırasının şimdi de babası Prens Sami'de olduğu kanısındaydı ve O'nu Osmanlı tahtına çıkarmak için büyük uğraş veriyor, bu amaca ulaşmak içinse İngiliz desteğini sağlamağa çalışıyordu. Ayrıca Londra piyasasından 100.000 İngiliz lirası tutarında para sağlamak için çabalıyor, bu işte de İngiliz sermayedarlarından Mr. Keith Williams kendisine yardım ediyordu.

İngiliz makamları bu son derecede hassas konuda Türk makamlarına fazla bilgi vermiyorlar, özellikle konuya bulaşan İngiliz sermayedarlarından hiç söz etmiyorlardı ama kendi aralarında istihbarat birimlerinin konuyu soruşturması da sürüyordu.

Bu Konuda İngiliz Gizli Emniyet Raporu Ne Diyor ?

Örneğin İngiltere İçişleri Bakanlığı 4 Aralık 1937 günü kendi Dışişleri Bakanlığı'na uzun bir Gizli Emniyet Raporu (Special Branch Report) yollamıştı. Bu rapor altı daktilo sayfası tutmaktadır.

Özeti şudur: “Prens Sami'nin Türkiye'deki adamları şubat 1938'de harekete geçmek üzere Atatürk'e bir suikast hazırlamışlardır. Bu suikast gerçekleştirilip Atatürk öldürülünce, gelip tahta geçmesi için Prens Samiye teklifte bulunmuşlar, o da kabul etmiştir. Bu suikastta harcanmak üzere gerekli olan 100.000 İngiliz Lirasını Prens Bahaeddin Sami, İngiliz borsasından sağlamaya çalışmaktadır. Keith Williams adında bir İngiliz sermayedarı bu parayı temin konusunda Prens Samiye yardımcı olmaktadır”.

Bakanlıklararası Bilgi Yarışı

Buna karşılık İngiltere Dışişleri bakanlığı' da 13 aralık 1937 günü, kendi İçişleri Bakanlığı' na, göndermiş oldukları rapor için teşekkür eder ve bu defa bu teşekkür mektubunun ekine ayrıca dört sayfalık bir de kendi raporunu ekler. Yani adeta İngiltere' de bakanlıklar, Atatürk'e yönelik suikast konusunda ne kadar bilgi sahibi olduklarının yarışı içindedirler. “Ben şu kadar biliyorum!.. İyi ama bak ben ona ek olarak şunu da biliyorum” der gibidirler ve ne var ki bu durumlardan Türk Hükümeti'ni haberdar etmemektedirler.

Hatay'ı Son Anda Nasıl Kurtardı?..

30 Mart 1938 günü Türk Hükümeti Atatürk'ün hastalığını gripten ibaret olduğunu, gereken tedavinin başlatıldığını, Atatürk'ün gene o bilinen temposuyla çalışmalarını sürdürdüğünü bildiriyordu. 1938 Nisanı boyunca ise Fransa kaynaklı kasıtlı haberler sürmeye devam etti. İş öylesine boyutlara taşındı ki Mayıs ayında Atatürk'e felç geldiği Cumhurbaşkanlığı'na yeniden adaylığını koymayacağı, yerini İsmet Paşa'ya bırakacağı haberleri Avrupa Radyo Basınında görülmeye başladı.

Olay 18 Mayıs 1938 günü L'Ere Nouvelle Gazetesi'nin “Kemal Atatürk'e Felç mi İndi?” başlıklı manşetten verdiği haberle, doruk noktasına ulaştı. Beyrut kaynaklı bu habere göre Atatürk yerini bu kez Celal Bayar'a bırakıyor ve Paris Büyükelçimiz Suat Davaz, Atatürk'ü iyice sinirlendirip Türk Fransız ilişkilerine zarar verir endişesiyle bu haberi Ankara'ya iletmiyordu.

19 Mayıs'ın bayram olarak kutlanması 1937 yılında kabul edilmişti. Fransız gazetelerinde “felç indi” haberlerini yalanlamak istercesine ertesi gün 19 Mayıs 1938'de, Atatürk 19 Mayıs Stadyumu'nda 19 Mayıs törenlerini izledi. Saat tam 17:00'de tören alanını terk etti ve önceden hazırlanmış olduğu özel trenine binerek “Doğru Mersin'e gidiyoruz!..” diye emretti. Aynı gün İngiltere Kralı 6. George, doğum yıldönümü nedeniyle Atatürk'e tebrik telgrafı yolladı. Daha önceden İngiltere Dışişleri Bakanlığı, Türk Dışişlerine başvurarak “Atatürk'ün doğum günü nedir?” sorusunu yönelmişti. Atatürk doğum gününü bilmiyordu. “**Neden 19 Mayıs olmasın!**” diye yanıtlamıştı. İşte bunun üzerine, 6. George 19 Mayıs günü, O'nun doğum gününü kutluyordu.

Atatürk 20 Mayıs 1938'de, saat 13.00'de Mersin'e geldi. Coşkun tezahüratlarla karşılandı. Askeri geçit törenini izledi ve geceyi Mersin' de geçirdi. Tören esnasında dört saat süreyle mehmetçiği ayakta selamlamış, bundan dolayı son derece de yorgun düşmüş, ayakta durmaya devam edemeyeceğini anlayınca, mehmetçiğe “Marş marş” komutu vermiş, tören kıtalarının son birlikleri tören alanine koşarak terk ederken koltuğa yığılıp kalmıştı. Bu aşırı yorgunluk nedeniyle programı geri kalan bölümünün iptal edilmesini önerisini reddetmişti. Ertesi gün 21 Mayıs'ta Viranşehir Harabeleri 'ni gezdi,

Bu arada işe bir de İngiliz Bahriye Bakanlığı İstihbarat Servisi karışır. Bu servis ise 15 Eylül 1937'den itibaren bu konuyu bilmektedir.

Bu üç İngiliz bakanlığının birbirlerine gönderdikleri istihbarat raporlarında bilgiler birbirlerini tamamlamaktadır. Dışişleri Bakanlığının raporu ise ayrıca bazı ek bilgileri içermektedir. Şöyle ki;

Prens Sami, ailesinin maddi sıkıntı içinde olduğunu belirterek İngiltere' den daha önceleri de para istemiştir. Bu isteğini kimi zaman Prens Bahaeddin Sami aracılığı ile, kimi zaman da Kurtuluş savaşı'nın Türk zaferiyle bitmesi üzerine istifa ederek düşen İngiliz Hükümeti'nin Başbakanı ve bir numaralı Türk düşmanı Lord Lloyd George aracılığı ile iletmiştir.

Raporda belirtildiğine göre bu istekler iki nedenle reddedilmiştir. Prens Sami'ye para verilirse, hanedanın diğer üyeleri de para yardımı isteyebilirlerdi. Prens Sami, geçim sıkıntısı bahanesiyle alacağı bu parayı, Osmanlı Saltanatını diriltmek amacıyla kullanmaya kalkabilir, bu da İngiltere'nin Türkiye ile arasının açılmasına yol açabilirdi. Bu risk göze alınmamıştı.

İngiltere'nin Ankara Büyükelçisi Sir P. Loraine'in, Bahaeddin Sami'nin mektubu konusundaki değerlendirmesi:

“PRENSİN MEKTUBU TÜRÜMLE SAÇMA”

tetkiklerde bulundu, Kral 6. George'nin mesajına teşekkür mesajı gönderdi. Ve geceyi gene Mersin'de geçirdi. 24 Mayıs'a kadar Mersin'de kaldı. Cennet ve Cehennem'i yöresindeki portakal bahçelerini gezdi, temaslarda bulundu, demeçler verdi, 24 Mayıs'ta saat 13:00'te Mersin'den hareket ederek Tarsus'a geldi. Tarsus'ta bir süre dinlendikten sonra Adana'ya hareket etti. Saat 16.30'da Adana'ya geldi ve doğrudan Atatürk Parkı önünde piyade ve topçu birliklerinin geçit törenine katıldı. Adana sınır kentimizdi ve Hatay, sınırının öte yanında kurtarılmayı bekliyordu. Diplomatik ilişkiler ve toplantılar bir taraftan sürerken bir yandan da Suriye ve Fransa kaynaklı haberlerle her gün basında ağır hasta gibi gösterilmesine çok kızan Atatürk , işte buradan, Adana'dan bütün dünyaya bir kez daha uyarıda bulunmak, Hatay'ın er yada geç Türkiye'nin olacağını vurgulamak istiyordu.

Tören alanında Mehmetçik'i gene ayakta selamlıyordu. Böylece doktorların tüm uyarılarına rağmen son günlerini çok yoğun ve yorgun geçirmişti. Artık son gücünü de harcıyordu. Tören sonrasında Ankara'ya hareket edildi. Saltanat bozuntuları yeniden tahta dönebilmek için ülke üzerinden imtiyazlar verme karşılığı yabancı ülkelerden maddi destek sağlayıp O'nun vücudunu ortadan kaldırmaya çalışırken, Atatürk sağlığını hiçe sayarak son yurt parçası Hatay'ı Anavatan'a katabilmek için canını dişine takmış çabalıyordu.

Ertesi gün 25 Mayıs 'ta Ankara'ya geldi. Garda trenden inip oturma salonuna kadar yürüyecek hali kalmamıştı. Karşılayanlar arasında bulunan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, yanındaki Fatih Rıfki Atay'a döndü ve; “Falihi, Atatürk'ün yüzünün rengine bak. Atatürk ölüyor!..” dedi. Garda yürümekte oldukça zorlanmıştı. Çankaya'ya çıkıldı ve hemen ertesi gün İstanbul' a hareket edildi.

Bu O'nun Ankara'yı son görüşü idi. Bir daha Ankara'ya dönemedi.

27 Mayıs 1938 günü Haydarpaşa'ya geldi ve Dolmabahçe'ye geçti. Ertesi akşam otomobille Florya'ya kadar bir araba gezintisi yaptı, gece saat 21:00'de tekrar Dolmabahçe' ye dönerken yolda fenalık geçirdi. Bunun

Büyükelçi Sir P. Loraine, özel ve gizli bir yazıyla verdiği cevapta şöyle der:

“Atatürk'le Alman Hükümeti arasında gizli görüşmeler yapıldığına inanmıyorum. İsmet'in (İnönü) halifeliği diriltme fikri beslediğine inanmıyorum. Atatürk'ten sonra ne olacağı konusunda spekülasyon yapmak boşuna olacaktır. Yerine kimin geçeceğini bilmiyoruz. Ama, Atatürk'ün yarın öleceğini farzetssek bile, Türkiye politikasının genel çerçevesinde herhangi bir değişiklik olacağını sanmam...”

Saltanatın ve hilafetin kaldırılmasında Atatürk ile birlikte en ön safta mücadele veren İsmet İnönü'yü ve Fethi Okyar'ı, sanki pişman olmuşlar da şimdi Halife'yi geri getirmek istiyorlarmış gibi takdim etmek, “ibret özlü insan manzaraları sergilemekten” ibarettir.

Türkiye'den sürülen bir hanedanın mensubu da olsa Prens Sami bir Osmanlı'dır ve elbette bir Türk'tür. Önünde tam bağımsızlığını sağlamış bir Türkiye Cumhuriyeti Devleti örneği varken, o hala “Atatürk ölünce Türkiye'de Abdülmecit tahta geçerse ülke Alman güdümüne girniş olacak, ya da babam Prens Sami 'ye yardım ederseniz o tahta geçince, elbette İngiltere'nin yanında yer alacak. Seçimi siz yapın...” diyebilmekte, üstelik bu teklifini yazılı olarak yapabilmektedir.

Neyse ki, Atatürk'ün hastalığı duyulunca, suikast planı askıya alınmıştır.

üzerine 29 Mayıs günü Prof. Dr. Neşet Ömer İrdelp, Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak ile birlikte muayene etmek üzere yatak odasına girdiklerinde Atatürk sokağa çıkmak üzere hazırlanmaktaydı. Aynada karnını biraz siskin görmüş, izlediği gıda rejimi sonucu şişmanlamakta olduğunu sanmış ve sinirlenmiştir. Prof. İrdelp muayene için izin ister ve daha ilk temasta yüzü kırışır. Birkaç gün istirahat tavsiyesinde bulunur, Atatürk bu tavsiyeye uyar ve tekrar soyunarak dışarı çıkmaktan vazgeçer.

Odadan çıktıktan sonra Prof. İrdelp Hasan Rıza'ya döner ve: “Dünkü krizin kalp ile ilgisi yok. Bu tamamen karaciğere aittir; bizde buna rüzgardan sonra yağmur derler. Maalesef karnı su toplamaya başlamıştır.” der. Hastalık artık iyiden iyiye kendini göstermiştir. Yılın başındayken, o burun kanamaları ve kaşıntıları sürerken gerekli müdahaleler yapılsa belki hastalığın seyri böyle olmayacaktır. Baş vekil Celal Bayar'ın o zaman, yabancı mütehassıs getirelim önerisine karşı çıkmış ve “...Şimdi olmaz. Hatay meselesinin bu kadar gündemde olduğu sırada, hastalığının dışarda duyulması davaya sekte vurur. Daha ilerde düşünürüz.” demiştir.

1 Haziran'da SAVARONA'ya geçer ve 25 Temmuz'a kadar orada kalır. Uzandığı şezlongun yanına bir telefon konup Dolmabahçe'ye bir hat bağlanır. Bir ucunda Paris, diğerinde Ankara, günün her dakikasını Hatay için talimatlar vererek geçirir, Türk Tarih Kurumu ve Dil Kurumu kol başkanları ile toplantılar yapar. Bir an için olsun memleket meselesinden uzak değildir. Hatay'ı diplomatik yolla alacaktır ve tercihi budur. Bunu yaparken de tüm ülkeyi savaşa sürmeyi düşünmez. Genel Sekreter Hasan Rıza Soyak'a bu konuda; “Eğer diplomatik yolla halledemezsem, yapacağım şey Cumhurbaşkanlığından hatta milletvekilliğinden istifa etmektir. O zaman, resmi bir görevim kalmaz, sivil bir fert olarak Hatay'a gider tıpkı Samsun'a çıktığımda olduğu gibi milis kuvvetlerin başına geçerim ve bu uğurda savaşırım ama sonunda mutlaka başarırım...” der. O kadar kararlıdır.

1 Kasım 1937'de Meclis'i açış konuşmasında, bu noktaya temas ederken Fransa'ya şöyle seslenmektedir: “Ben, her şeyi ile Türk olan Hatay'ın günü geldiğinde Türkiye'ye

mutlaka katılacağı konusunda halkıma söz verdim. Bu halk benim verdiğim her sözü yerine getirmeme alışkındır. Bu sözü yapamazsam onların yüzüne bakamam. Hatay benim prestij meselemidir.” demiştir.

İş artık sonuna gelmiştir. İpler kopmak üzeredir. 2 Temmuz'u 3 Temmuz'a bağlayan gece yarısı Başbakan Celal Bayar'a bir telgraf göndererek: “Ankara Hükümeti derhal Fransa Hükümeti ile temasa geçecek ve 24 saat süreli bir nota vererek Fransa Hükümeti'nden gerekli tedbirleri almasını ve Türk Ordusu'nun 24 saat sonra Hatay'a gireceğini bildirmesini” ister.

Bu esnada Türk ve Fransız askeri heyetlerinin bu konu üzerindeki müzakereleri 2 seneden beri sürmekte ve Fransızlar bir oyalama taktiği uygulamaktadırlar. İşte Atatürk'ün kızgınlığı buradan gelmektedir.

Celal Bayar bu emri almış ve gereğinin yapılması için Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras'a gereken talimatı vermiştir.

Ertesi gün Atatürk'ün Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak'a telefon eden Tevfik Rüştü Aras, istifa edeceğini söylemektedir. Hasan Rıza şaşırmıştır. “Hayrola Tevfik Bey, nasıl olur, bu kadar sıkışık zamanda Atatürk'ü nasıl yalnız bırakırsınız ?” diye sorunca, Tevfik Rüştü Hasan Bey'e “20 seneden beri Atatürk'ün emrindeyim. Bugüne kadar yerine getiremediğim hiçbir emri olmadı. Ama bu kez öyle bir talimat veriyor ki, bunu fiilen yapabilmek mümkün değil. Fransa'ya 24 saat süreli bir nota vermemizi istiyor. Oysa bugün günlerden Pazar. Bir Pazar günü, Fransız Hükümeti'nin tüm üyeleri sayfiyelerdeyken biz Fransız Dışişleri Bakanlığından kimi muhatap olarak bulup bu notayı tebliğ edeceğiz ? Kaldı ki 2 senedir süren müzakerelerin sonucunu bir Pazar günü ve sadece 24 saat içinde olumlu neticeye götürebilmek son derecede güç. O'nun emrini yerine getirememektense, istifa etmeyi yeğlerim” der . Bunun üzerine Hasan Rıza Tevfik Rüştü'yü teskin eder ve “Bu emri verirken Atatürk mutlaka bir hesap yapmıştır. Sen bu emri yerine getirmek için elinden geleni yap, ama sakın istifayı düşünme” di yerek Tevfik Rüştü'yü sakinleştirir.

Türkiye'nin Paris Büyükelçisi Suat Davaz tüm Fransız Bakanları bizzat kendisi telefonla arayarak durumu bildirmiş bunun üzerine Fransız Kabinesi alalelece toplanarak durumu müzakere etmiş, sonunda Antakya'daki birliklerine, Türk Ordusu'nun Hatay'a gireceği, müdahale edilmemesi talimatını vermiştir.

Günlerdir tam teçhizatlı olarak Amanos Dağları'nda yatmakta olan Türk Birlikleri ertesi gün 4 Temmuz 1938'de üç koldan Hatay'a Kurmay Albay Şükrü Kanatlı komutasında girmiştir.

Böylece Türk ve Fransız askeri birliklerinin denetimi ve gözetimi altında yapılan seçimler sonucu bağımsız Hatay Türk Devleti kurulmuştur. Hatay'ın bayrağını Atatürk kendi elleriyle çizer. Gönderilen binlerce şükran telgrafına ise, çok önemsiz bir şeyi başarmış gibi, son derece mütevazı olarak bir kaç kelimelik bir yanıt vermiştir : “Hataylılar, size artan saadet ve refah dilerim”..

Oysa O bunlarla uğraşırken hastalık iyice ilerlemiştir. Karnında biriken su ciğerlerine basınç yapmakta, o da kalbi sıkıştırılmaktadır. Savarona'nın güvertesine rasgele su leğenleri konmuştur, içinde buz kalıpları... Ortalığı serinletsin diye. Bir gün yanındaki İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'ya döner: “Şükrü Bey” der, “Şu içinde buz kalplarının yüzdüğü leğenleri görüyor musun? O buz kalıpları o leğenlerin içinde nasıl yüzüyorsa, bağırsaklarım da karnımda işte öyle yüzüyormuş. Benden artık sizlere daha fazla fayda gelmez. Git Ankara'ya çabuk, hükümete söyle, tedbirinizi alın.”

Artık Hatay alınmıştır ve tedavinin Dolmabahçe'de sürmesi nihayet mümkün olabilecektir. Görevliler 25 Temmuz günü, bir sedye hazırlarlar. Sedyeye yatmayı kabul etmez. Acar Motorundaki hasır koltuğu getirilir,

Bu bayrağı Savarona'da yattığı sedyede Atatürk çizmiştir.

gece yarısı beklenir. Koltuğa oturur halde Acar Motoruna taşınır ve Dolmabahçe'ye gelinir. Hasan Rıza, önce Dolmabahçe rıhtımına çıkıp elektrikleri söndürür, nöbetçileri uzaklaştırır, koltuğun bir tarafından Muhafız Alay Komutanı İsmail Hakkı Tekçe, diğerinden Kılıç Ali tutar, Faik adında bir sivil polis de koltuğu kucaklar, öylece asansöre gelinir ve ikinci kattaki 91 numaralı odaya çıkar. O odadan da bir daha çıkamaz.

Başvekilini o odada kabul eder, hala ülkenin sanayi ve tarım alanında yapacağı planlamaları tartışmakta ve direktifler vermektedir. Nefes aldığı sürece ülkesine yararlı olabilecek her hususta düşünmekte, fikir üretmektedir. 5 Eylül 1938 günü vasiyetnamesini yazar.

Bu vasiyet Çankaya'daki gayrimenkulleri ve nakit para ve hisse senetleri içindir. Yoksa tüm çiftliklerini ve gayrimenkullerini 1937 yılında Hazine'ye bağışlayıp devirlerini de yapmıştır. Kız kardeşi Makbule Hanımı da ulusun herhangi bir ferdinden ayırmadığı için, O'na mirastan özel bir pay vermemiş, hiçbir gayrimenkul bırakmamış, sadece ayda bin lira maaş ile, yaşadığı sürece oturacağı bir ev bırakmıştır. Ama bu ev, Makbule Hanım evlenirse miras yoluyla çocuklarına geçmeyecektir, çünkü o ev ulusun evidir.

Ashında Makbule Hanım'ın bu mirastan dörtte bir oranında hak sahibi olduğu, medeni kanuna göre bellidir. Ama Atatürk'ün ısrarlı ricası ile 12 Haziran

5 Temmuz 1938. Türk askeri İskenderun'a giriyor. Fransız askerleri ise selam duruşunda karşıyor.

1933 yılında yayınlanan 2307 numaralı yasa ile Atatürk, tüm mirası üzerinde dilediği gibi tasarruf etme imkanı elde etmiştir. O nedenle ve kendini kanun ile bağlayan Atatürk'ün 1933 yılından itibaren "dikili bir ağacı bile yoktur!.." Onların hepsi ulusundur. Özel yasa çıkartarak kendine özel çıkar sağlayan çok devlet adamına rastlanmıştır, ama özel yasa çıkarttırarak nesi var nesi yoksa hepsini ulusuna bağışlayan bir devlet adamına ne Atatürk'ten önce, ne de sonra bir daha rastlanmamıştır.

Hastalık hızla ilerler, ilk su alınması 7 Eylül'de olur. O halindegken bile, Milletler Cemiyeti toplantısına gidecek olan Tevfik Şükrü'yü kabul eder, talimatlarını verir. 17 ve 18 Eylül günleri Başbakanı kabul eder, onunla 4 yıllık yeni ekonomik planı tartışır. Ölümüne adım adım yaklaştığını bilen birinin yapacağı işler değildir bunlar. 21 Eylül'de ikinci defa su alınır. 15 Ekim'e kadar her gün Büyükelçiler kabul eder, mesajlar gönderir. En

anlamısını da 15 Ekim 1938 günü Celal Bayar'a yollar: "... İstiklal Savaşı ve Türk İnkılabı, her hamlesinde ve her safhasında, milletimizin yüksek siyasi ve uygar karakteriyle memleket işlerindeki şuurlu birliğine dayanarak başarıya erişmiştir. Dün ve bugün. olduğu gibi yarın da memleket ve millet için yegane kudret, mutluluk ve refah kaynağı, inkılap ilkeleri ve Cumhuriyet rejimidir."

Ertesi gün ilk komaya girer. Bu hal 20 Ekim'e kadar sürer. 25 Ekim günü, Cumhuriyet Bayramı'nda okunmak üzere Ordu'ya mesajını 3 saat süre ile Genel Sekreteri'ne dikte ettirir. Bu O'nun orduya son talimatı gibidir.

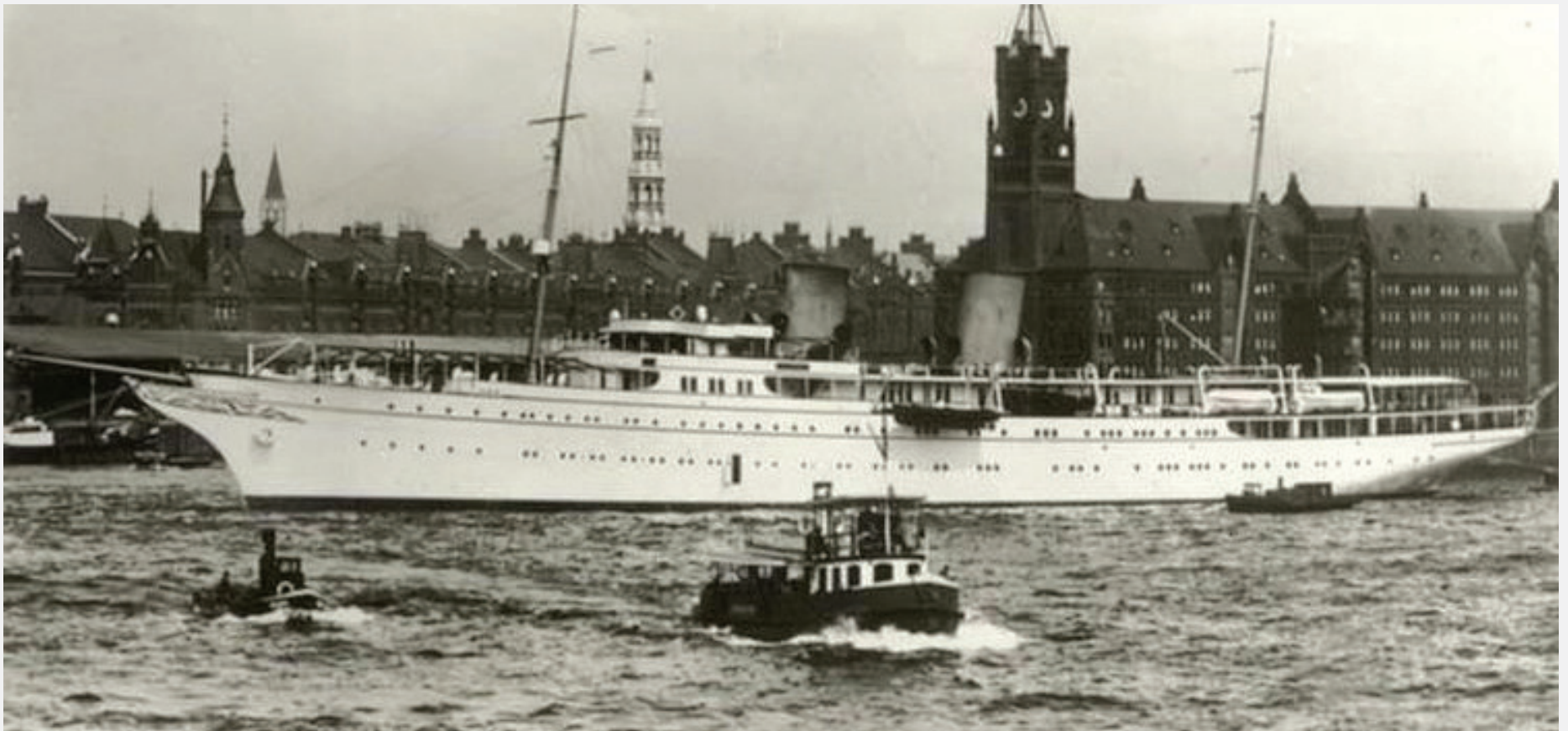
7 Kasım günü üçüncü defa karnından su alınır ve ertesi gün ikinci komaya girer. 8 Kasım günü artık çok yorgundur. Bir ara Prof. Neşet Ömer İrdelp rica eder. "- Dilinizi çıkarır mısınız efendim." Dilini ancak yarısına kadar çıkarır. "Biraz daha", denince, aksine, geri çeker.

Artık söyleneni anlamıyordu. Başını sağa çevirip Dr. İrdelp'e dikkatle bakar ve "Aleykümesselam!.." der. Son sözü bu olur ve kendini kaybeder. 10 Kasım Perşembe günü saat 09.00' da gözleri kapalıdır. Beş dakika sonra, saati sorar. Bu son konuşması olur.

Geride bir insan ömrüne sığmayacak ölçüde değerler bırakır ve tüm insanlığa mal olarak, aramızdan ayrılır.

Birleşmiş Milletler 1981 yılının Atatürk'ün 100. Doğum Yılı Dönümü oluşunu dikkate alarak 1981 yılının tüm dünyada Atatürk Yılı olarak anılmasına karar verir. Çünkü o tüm insanlığın bir ortak değeridir.

1981'den ne önce ne de sonra bir başka devlet adamı için benzeri bir uygulama yapılamadı. Dünyada bir başka devlet adamı olmadığı için değil, dünyada bir başka Atatürk olmadığı için. **O'NU ÇOK ÖZLÜYORUZ...**

"Bir çocuğun oyuncakını bekler gibi bekledim!" dediği Savarona'ya 1 Haziran 1938 günü çıktı ve tam 56 gün kalarak Hatay Sorunu'nu çözdükten sonra 26 Temmuz günü yattan ayrıldı.

... BENİ HATIRLAYINIZ ..."

H. Atatürk

Bu söylediklerim olduğu gün sizden ve tüm medeni beşeriyetten beklentim şudur:

Beni Hatırlayınız

Bu söylediklerim olduğu gün sizden ve tüm medeni beşeriyetten beklentim şudur: **Beni Hatırlayınız...**

Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi

Ey Türk Gençliği!

Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet, muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin, en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek, dahilî ve haricî bedhahların olacaktır. Bir gün, İstiklâl ve Cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şerâitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerâit, çok nâmüsaid bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve Cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın, bütün kaleleri zaptedilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şerâitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dahilinde, iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlilerin siyasi emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr ü zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerâit içinde dahi, vazifen; Türk İstiklâl ve Cumhuriyetini kurtarmaktır! Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!

Mustafa Kemal Atatürk

20 Ekim 1927

**İstanbul
GEDİK
Üniversitesi**

GAZETE GEDİK

KÜNYE

İstanbul Gedik Üniversitesi

29 Ekim 10 Kasım Özel Sayı

*Bu özel sayı Atatürk İlkeleri Devrim Tarihi Öğretim Üyesi
Dr. Orhan Çekiç tarafından hazırlanmıştır.*

ISSN:2148-6794

İmtiyaz Sahibi

T.C. İstanbul Gedik Üniversitesi Adına

Rektör V. Prof. Dr. Kamil Özer

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Berin Ergin

Editör

Dr. Orhan Çekiç

Tasarım ve Mizanpaj

Müge Ünalı

Kurumsal İletişim

Neşe Bakan

Baskı Yeri

Armoni Nüans

Yukarı Dudullu Mah. Tavukçuyolu Cd. Palak Sk.
No:3 Ümraniye / İstanbul

Sertifika No: 22823

Yazışma Adresi :

İstanbul Gedik Üniversitesi

Kartal Yerleşkesi

Cumhuriyet Mah. İlbahar Sok. No: 1
34876 Yakacık Kartal / İstanbul

kurumsaliletisim@gedik.edu.tr

www.gedik.edu.tr **444 5 438**

gedikedu

Sonuna Kadar... Sonsuza Kadar...

İZİNDEYİZ

*Yaptığın devrimlerin yılmaz bekçileriyiz,
Aydınlık yolundan ayrılmayacağız,
Ölümden öte köy yok derler, Atam
Biz ölümden sonra da, yanında olacağız.*

Orhan ÇEKİÇ